

HISTORIE ABECEDY A SLABIKÁŘE.

NAVEDENÍ

K UČENÍ ČTENÍ PSANÍM.

SEPSAL

Jan Kradový,
UČITEL.

Ve prospěch vdov a sirotkův po učitelích Pražských.

S mnohými vyobrazeními a lithogr. tabulkou azbuk.

V PRAZE 1878.

NAKLADATEL FR. A. URBÁNEK, KNĚHKUPEC
pro paedag. literaturu a učebné pomůcky.

SLOVUTNÉMU PÁNU,

PANU

JANU LEPAROVY,

svému bývalému

C. K. INŠPEKTOROVI, ŘEDITELI C. K. ČESK. ÚSTAVU UČITELSKÉHO
V PRAZE, a t. d.

věnuje na důkaz své zvláštní úcty a oddanosti

J. II.

PŘEDMLUVA.

Vjazyku českém vydáno již několik spisův, jichž úkolem jest, podati učitelům a zvláště pak kand. učit. navedení k učení čtení nejmenších čtenářův, a tu bych nikdy nepřimnožil zbytečně počtu již vydaných spisův, kdybych nemohl podati na veřejnost myšlenky původní.

Pokud ve spisku ubírám se svou zvláštní cestou, lze ovšem posouditi pouze tomu, kdo přečetl všecky v oboru tom dosud vydané spisy.

Neehei však nikterakž tvrditi, že by cesta, po níž jsem se ubíral a kterou jsem ve spisku naznačil, byla snad nejlepší, aniž snad činím nároku na neomylnost; ale na opak, jsem náhledu básníkova, že cesty mohou býti rozličné, pak-li jen vůle při nich rovná.

Proto, prosím, nebudíž mi bráno ve zlé, pak-li zde podotknou, že jsem nabyl na základě mnoholeté zkušenosti přesvědčení, že cesta, po níž jsem se ubíral a kterou ve spisku jsem naznačil, vede k cíli bezpečně a hravě, a že tudíž mohu s dobrým vědomím a svědomím se nadítí, že každý, kdož uzná za dobré ubírat se cestou mnou naznačenou, dojde rovněž bezpočně a hravě k cíli.

Spisek můj různí se od veškerých dosud vydaných spisův též tím, že v něm jsou podána pouze „Navedení k výstupům,“ kdežto v jiných spisech toho druhu jsou výstupy úplně provedeny. V ohledu tom odchýlil jsem se od vydaných již spisův proto, aby zajedno nestal se můj spisek zbytečně rozvláčným, a pak hlavně proto, aby bylo ponecháno učiteli při užití mého spisku více svobody a příležitosti ku vlastnímu přemyšlování.

V Praze, dne 12. března 1877.

Spisovatel.

Historie abecedy a slabikáře.

Historie abecedy a slabikáře.

§. 1. Původ abecedy.

Nynější pořádek písmen v abecedě jest uveden do řečí evropských písmem latinským. Písmu však latinskému nesluší přičistí původ nynější abecedy; neb latinská abeceda povstala četnými proměnami z řeckého alfabetu, podle něhož spořádali též Slované svou azbuku. Řecký pak alfabet přinesl s sebou Kadmus do Řecka z Foenicie; země to, ve které obýval průmyslem a obchodem proslavený národ fenický. Feniciáné mluvili řečí, která byla velice podobna řeči sousedních židův. Tím lze si vysvětliti, že nynější abeceda řecká souhlasí i ve jmenech s abecedou hebrejskou. Tak na př. hebr. alef (skot) = řeck. alfa, hebr. beth (dům) = řeck. beta, hebr. gimel (velbloud) = řeck. gama a t. d.

Dle toho jest vlastně naše abeceda původu fenického. Tím pak lze si dále vysvětliti, proč nynější abeceda nevystáčuje žádnému z evropských národův k označení všech hlásek. Tak na př. Čechům nelze označiti hlásek: č, d, ň, ř, š, t, ž. K odstranění tohoto nedostatku přispěl v češtině mistr Hus tím, že navrhl, aby se psalo na místo rz písmě ř, na místo ss písmě š, na místo rz písmě ř a t. d. — Druhá pak vada nynější abecedy jest nepřirozený evropským řečem pořádek písmen co do příbuznosti hlásek. Této vadě hleděl odpomoci Dobrovský navržením tohoto pořádku písmen:

a, o, u, e, y, ī	j	v, b, p, m	n, l, r	d, t, z, s, c	h, ch, k
podnebničky	retičky	jazyčnice	zubničky	hrdlničky	

samohlásky

souhlásky.

V abecedách všech národův stojí na prvném místě písmě *a*, vyjmouc toliko abecedu amarijskou (nářečí jazyka éthiopského), kde stojí *a* na místě třináctém, a abecedu runskou, kde zaujímá *a* místo desáté. *)

- *) Abeceda runská (staronordická): 1. *þ* = f (fó = statek, dobytek),
2. *ᚼ* = u, v (úr = bouře, děšť), 3. *ᛏ* = th (Thurs čili Thor = obr, čaroděj) 4. *ᚻ* = o (ós = ústí), 5. *ᚱ* = r (reid = jízda, povoz),
6. *ᚽ* = k, g (kaun = boule, nemoc), 7. *ᛗ* = h (hagl = kroupit!),
8. *ᚴ* *ᚷ* = n (naud = nouze, nemoc, vězení), 9. *ᛁ* = i (is = loč),
10. *ᚨ* *ᚷ* = a (ar = žně, úroda, štěstí), 11. *ᛖ* = s (sól = slunce),
12. *ᛗ* = t (týr), 13. *ᛃ* = b, p (biark = bříza, ovoco), 14. *ᛚ* = l
(langr = voda), 15. *ᛘ* = m (maðr = muž), *ᛉ* = r na konci neb také *y* (ýr = ink). — (Vyňato z Vocelova „Pravěku země české“ str. 456.)

Protož běže se *a* ve smyslu přenešeném co počátek: od *a* až do *ž*, t. j. od počátku do konce. Dle abecedy řecké ve zjevení sv. Jana značí *alfa* počátek a *ómega* konec, obé pak *alfa* i *ómega* značí věčnost. „Já jsem alfa i ómega“, t. j. „Já jsem věčný.“

§. 2. Abeceda slovanská.

Abeceda čili azbuka slovanská jest dvojí: cyrillská a glagolská. Jména písmen jsou oběma společna i jsou původem slovanského. Jméno pak azbuka pochází ode dvou prvých písmen, která slovou *az* (já) = *a* a *buky* (písmě) = *b*.

O prvném počtu písmen azbuky lze toliko říci s jistotou, že jich sv. Cyrill, od něhož vzala cyrillská azbuka původ, vyňašel 38. V písemných však památkách z nejstarších dob shledáno jich v cyrillské azbuce 42, v glagolské 40 a v ruské azbuce jest jich 36.

Kromě písmen v azbukách zde uvedených užívají Srbové od nepaměti ještě zvláštních písmen: pro *d*, pro *č*, pro *dž*, pro *lj*, pro *ñ* a latinského *j*, kteréž v ostatních azbukách obsaženy nejsou.

Azbuka cyrillská i glagolská vzaly během času rozličné změny. Tak za panování Petra Velkého byla u Rusův cyrilice připodobněna k rozkazu círa k latinské antikvě i nazývána pak gorožanskou (měšťanskou) po nařízeném užívání její ve věcech světských. Církevní ale spisy tisknou se v Rusku dosud cyrilicí v té podobě, jakou měla za panování Petra Velkého. Gorožanskou cyrilici přijali od Rusův Srbové. V době pozdější chtěli ji též přijmouti rakouští Rusini, avšak bylo jim r. 1859 vládou nařízeno, aby zůstali při cyrilici starší.

Zvláštní proměnu vzala cyrilice v XII. století u katolických Bosňákův, u nichž jest dosud v užívání pod jmenem bukvice.

Menším proměnám nežli cyrilice podlíhala glagolice; neb glagolice dosavadní, tak zvaná bulharská, podobá se velmi glagolicí, kterou jsou psány nejstarší písemní památky.

Od této bulharské glagolice liší se poněkud svou hranatostí glagolice chrvátská. V knihovně metrop. kapitoly Pražské byly objeveny r. 1855 zlomky, které jsou psány glagolici zvláštní, která zdá se býti prostřednicí mezi glagolicí bulharskou a chrvátskou. P. J. Šafařík dovozoval, že písmo to bylo psáno za času sv. Václava (+ 985). Budť jak budť, tolik jest zjištěno, že zlomky ty nepsali slovanští mniši v klášteře emauzském, do něhož byli od Karla IV. uvedeni, neb mniši ti psali glagolici hranatější, t. j. chrvátskou, a tudíž písmo objevených zlomků jest starší.

Cyrilice jest hojně rozšířena u všech pravoslavných čili ne-sjednocených i sjednocených křesťanův, kdežto glagolice živoří pouze u Slovanův v Dalmácii, ve Přímoří a v Istrii.

Aby milý čtenář poznal rozdíly písmen slovanských, uvedu zde azbuhy cyrillskou, glagolskou a ruskou s jmény písmen, která jsou všem těmto azbukám společna, a jimiž se označují hlásky stojící na počátku jmen těchto písmen. Připomínám pak, že azbuhy zde uvedené jsou vyňaty ze „Slovníku naučného“ I. díl str. 415.

§. 3. Seznam vydaných abeced a slabikářův.*)

Seznámy milého čtenáře s dějepisem abecedy, přikročím nyní v odstavci dalším k písemním památkám abecedy a slabikáře z dob nejstarších až na dobu nejnovější.

XIV. století.

1. Nejstarší azbuka slovansky psána glagolitskou literou k rozkazu opata Diviše na pergameně okolo r. 1400 byla objevena ve Štokholmě. Jména písmen se čtou: az, buky, vidi, glagole, dobro, gest, zzyvyle, zelo, zemla, yzze, i, ge, kako, ludy, myslyte, nass, on, pokoy, rezy, slovo, trdo, uet, frt, chyr, ot, sstya, ci, czrv, ssa, ger, yat, yus.

2. *Alphabetum rutenum* jest psáno též na pergameně ale špatněji a bez vysvětlení. V. Dobrovského Gesch. str. 58.

XV. století.

1. Ve Videňské bibliotéce nalezá se rukopis *abecedy navržené Husem*. Abeceeda ta byla r. 1547 vytiskena v Prostějově ve slabikáři, i čte se:

<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c</i>	<i>č</i>	<i>d</i>	<i>đ</i>	<i>e</i>	<i>f</i>	<i>j</i>	<i>h</i>	<i>i</i>	
a bude celé čeleď dáno dědictví, ej farář, jenž hospodin ili (nebo)											
<i>y</i>	<i>k</i>	<i>lj</i>	<i>l</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>ň</i>	<i>o</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>ř</i>	<i>s</i>
y král lidí lákán mnoho, nás řekdy on pokojil, rád řádem sloužil											
<i>š</i>	<i>t</i>	<i>ť</i>	<i>u</i>	<i>v</i>	<i>w</i>	<i>x</i>					
šlechetným tak telesný ukázav velikost wsobě xil (vzdechl)											
	<i>z</i>	<i>ž</i>		<i>ch</i>							
	zany	životem		chtě,							

XVI. století.

1. Roku 1547 vydán v Prostějově *Slabikář český* a jiné křesťanského náboženství počátkové, kterýmžto věcem dítky křesťanské hned z mládí učeny býti mají.

2. R. 1567 vydána *Abeceda figurní* neb obrazní čili Syllabikář.

3. R. 1570 vydána Abeceeda ve Starém městě Pražském u Jiřího Dačického; knížka to pro dítky, kteráž obsahovala slabikář, k němuž byly připojeny výtahy z přísloví Šalomounových latinsky a česky. Knížka ta sloula: „Sententiae Salomonis generaliores de bonis moribus &c.“

*) Čerpáno z Jungmannovy Historie liter. české.

XVII. století.

1. R. 1613 vydán u Matěje Pardubského v Praze „Slabikář český“ v 8°.
2. R. 1636 vydán J. Dačického „Slabikář český.“

XVIII. století.

1. Slabikář vydaný r. 1724.
2. R. 1728 vydán v Litomyšli v 8° „Slabikář český.“
3. „Slabikář slovenský“, který vyšel v Prešpurku i byly k němu přičiněny některé modlitby a některá naučení křesťanské víry.
4. R. 1721 a později r. 1728 vydán v Praze „Slabikář český“, t. j. krátký spůsob slabikování a čtení pro dítky s připojenými modlitbami.
5. R. 1733 vydán „Slabikář“ sv. Jana Nepomuckého.
6. Podlé Lovočského vydán r. 1752 „První začátek čítání.“
7. R. 1752 vydán *Abecedář*, slovkář a sněmkář.
8. V Praze vydán r. 1755 „Žáček škol pobožných“ nebkrátký spůsob, kterak dítky známky znáti, i pořádně skládati, a dobré česky čísti se učiti mají.

9. R. 1756 vyšla od Pavla Doležala „Sama učící abecedář“ a tak spořádaný slabikář, že podlé něho i nejmenší žáček ku čtení písma snadno přiveden být může. Ve slabikáři tom jsou vyobrazeny věci, kteréž se při jednotlivých písmenách jmenují. Tak na př.:

Při *a* vyobrazen Adam,
 „ *b* vyobrazena bečka,
 „ *c* vyobrazen cep,
 „ *d* „ dům a t. d.

Pro každé pak velké písmě jsou ve knížce té verše. Tak při *R* čteme tyto verše:

„Ryba vždy jen vodu piše,
 duše slovem božím žije.“

10. R. 1767 vydána od J. Ern. Trampy ve Břehu *Abeceda česká*.

11. V Uherské Skalici vyšel r. 1771 „Nově zhotovený sylabikář“ a jiní křesťanského náboženství počátkové.

12. Z času Marie Teresie ve Vídeňské bibl. „Slabikář“ vydaný ve Znojmě.

13. Nákladem c. k. pr. školské kněbtiskárny v letech 1775, 1778 a 1780 vyšly v Praze:

- a) Abecední tabulka.
- b) Dokonalá slabikovací tabulka.
- c) „Slabikář“ obsahující v sobě spůsob, jak dítky mají se učiti znáti písmeny, slabikovati a čísti.

14. Na to vydány týmž nákladem v létech 1781 a 1782:
- Slabikář pro sedlské školy v c. k. zemích.
 - Slabikář pro městské školy v c. k. zemích.
 - Slabikář pro žáky helvetského a augšpurského vyznání čili konfesi.

XIX. století.

- „Slabikář český“, který byl vydán v Litomyšli r. 1801.
- „Slabikář“ přirozenou a velmi snadnou náuku k čtení obsahující, dle které mohou být naučeny dítky ve krátkém čase čtení. Ve Vacově r. 1801 a 1804. V Prešpurku r. 1806 vydán po třetí a doplněn tím, že obsahoval kromě slovenského čtení též navedení k latinskému a uherskému čtení. Tento slabikář byl sepsán od Dan. Bocka, který ho daroval později Institutu prešpurskému: pěčí pak Institutu byl vydán s nadpisem: Abecedář nejnovější aneb náuka k čtení.“ 1816. Vydán byl u to též v Praze.
- Od Fr. Tomsy vydána r. 1801 v Praze německá knížka „Ueber die Aussprache der czechischen Buchstaben, Sylben und Wörter nebst Leseübungen.“
- Od Zik. Pavliniho sepsán „Slabikář“, z něhož se dítky písmeny znáti, slabikovati a čísti mohly naučiti. Vydán v Prešpurec r. 1804 a později opětne s uherským přídavkem r. 1836.
- V Plzni vydána od Jana Schmitta r. 1818 „Elementární knížka“ k německému čtení a pojmenování nejobyčejnějších věcí a jejich vlastností pro mládež v českých městech.
- „Bohuslava Tablice Slabikář pro školy velebného Baňského okolí.“ Prvé vydání obstarala literární společnost téhož okolí. Ve Vacově r. 1820.
- „Jana Javornického kratochvílné poučení“, jak by se dítky česky i německy slabikovati a čísti v krátkém čase mohly naučiti. V Praze r. 1820 a podruhé r. 1830.
- Jana Kollara „Slabikář pro dítky“ s přídavkem latinských článkův k čítaní; vydán pěčí a nákladem církve slovanské Pešťansko-Budínské v Pešti r. 1826.
- Antonína Trnky Uvedení k brzskému něm. čtení pro české dítky. V Plzni r. 1826. Později v Praze a v Klatovech.
- R. 1829 vydal Machka „Českou abecedu ve 26 obrazích.“
- a 12. V Levoči vydán r. 1830 „Slabikář chlapeci“ a současně s ním též „Slabikář děvčeci.“
- R. 1834 vydáno v Praze „Nejkratší navedení ke čtení“ od Fr. Studeného.
- „Slabikář německý a český“, vydáu ve Vídni.
- „Slabikář německý a český“ pro měšťanské školy. Vydán v Praze r. 1826.
- „Slabikář menší“ od Jana Fizele s přídavkem uherským, snadným spůsobem sepsaný. Vydán v Levoči r. 1836.

17. Od Karla Vinařického vydána „Česká abeceda“ anebo malého čtenáře knížka první. V Praze r. 1838.
18. Jana Svobody „Malý čtenář.“ V Praze r. 1840.
19. Frant. Šumavského „Malá čítanka.“ V Praze r. 1841.
20. Jana Č. Formánka „Jaromírova první kniha.“ V Praze r. 1842.
21. „Slabikář a čítanka“ pro menší dítky. V Ratiboři r. 1844.
22. Frant. Šumavského „Navedení ku čtení bez abecedy a k pravopisu bez psaní. V Praze r. 1845.
23. Josef Bačkora sestavil „Počátky ve čtení.“ V Praze r. 1848.
24. Štěp. Bačkora vydal „Čítanku dítkám.“ V Praze r. 1849.
25. V. D. Bíba vydal „Cvičení malého čtenáře.“ V Praze r. 1853.
26. „Slabikář a první čítanka pro katolické školy v císařství rakouském od Karla Vinařického. V Praze r. 1854.
27. Josef Walter vydal r. 1860 „Výklad slabikáře a první čítanky.“
28. „Prvá čítanka“, které se dosud užívá ve školách obecných od r. 1866.
29. Fr. Jos. Řezáč s Karlem Bulířem vydali r. 1865 „První knížku milé mládeži českoslovanské. Druhé vydání r. 1873.
30. Fr. Tesař vydal „Navedení k Jacototově methodě“ co abecedu v obrazích. V Praze r. 1865.
31. Obrázková abeceda od Fr. Douchy.
32. První čítanka od Přibíka.
33. Poklop s Řehákem vydali první část „Prvé čítanky.“ 3. vydání. V Praze 1873.
34. Jana Hrdého „První čítanka“ I. a II. díl. 2. vydání v Praze.
35. Čítanka od Václava Novotného. Vydána r. 1875.
36. Čítanka od Kar. Hradeckého a j. v.

M e t h o d y .

§. 4. Učení čtení slabikováním (písmenkováním).

Nejstarší metoda učení čtení byla ta, že se dítky učily čísti slabikováním. Dítko naučilo se nejprve mechanicky znáti písmenka, která vyslovovalo po učiteli v abecedním pořádku tak dlouho, až jedno od druhého rozeznávalo a dovedlo je čísti nejen v pořádku abecedním, nýbrž též, jak se říkalo, na přeskáčku. Nemohlo-li se dítko na to které jméno písmenka upamatovat, přispěl mu učitel k upamatování otázkami: Jak bečí ovčička? Jak meká kozička? Jak vrčí psík? Jak syčí houser? a p. Když

dítko takto poznávalo písmenka i dovedlo vyslovovati jich jména *a, be, ee, de, e, ef* a t. d., přikročilo se ku slabikování.

Slabikování dalo se takto. Slovo *ty* se slabikovalo: *te y - ty*. Slovo *dub*: *de u be - dub*. Slovo *teta*: *te e - te, te a - ta = teta*. Po nabytí zručnosti ve slabikování počalo dítě vyslovovati slabiky bez slabikování, a to tak, že nejprve bylo mu dovoleno slabikovati pošeptmo, a teprve na to vysloviti slabiku nahlas; konečně vyslovovalo slabiky a slova bez všelikého slabikování. Aby se dítě naučilo tímto nemotorným spůsobem čísti, bylo k tomu nejméně dvou roků potřebí, kdežto nyní naučí se dítě za čtvrt léta čísti i psát. Při tom sluší podotknouti, že dítěti bylo tak dlouho slabikování odvykati, jak dlouho mu bylo učeno, a že toto odvykání, které se stalo druhou přirozeností, bylo nesnadnější, nežli před tím učení. Mluvím zde ze vlastní zkušenosti, neb i já učil jsem se tímto nemotorným spůsobem čísti, a pamatuji se dosud velmi dobře, jak dlouho jsem při čtení slova před vyslověním pošeptmo slabikoval, bez kteréhožto slabikování bych jich byl ani za živý svět nevyslovil.

Nepřirozenosť této slabikovací methody dokázal již slavný Komenský, avšak proto přece udržela se až do časů nejnovějších, a mnobý z pedagogův v polovici devatenáctého století jen nerad se s ní loučil, když mu bylo zaváděti do školy neobvyklou novotu. Že i rodiče na nový spůsob učení čtení psaním nedůvěřlivě do nejnovější doby pohlíželi, bylo by tuším uváděti tuto zbytečno. Prvě nežli přikročíme k metodě učení čtení psaním, promluvíme zde krátce o přechodu nemotorné methody slabikovací ku metodě, jaké se nyní s prospěchem překvapujícím užívá. Prvý, kdo metodu slabikování zdokonalil, byl slavný pedagog Pestalozzi.

S. 5. Methoda Pestalozziho.

Dle methody Pestalozziho slabikovaly dítky prvě z paměti, nežli poznaly písmenek. Při tom pak Pestalozzi radil, aby vyslovovaly jednoduché slabiky z paměti též po zpátku, a to tak, aby vždy spojovaly slabikováním souhlásku se všemi samohláskami dle tohoto pořádku: *ba - ab, be - eb, bo - ob, bu - ub, bou - oub, by - yb, bad - dab, bed - deb, bod - dob, bud - dub, bond - doub, byd - dyb* a t. d. Na to dokládá: „Sotva by tomu kdo uvěřil, jak snadno a přesně naučí se dítky čísti, uloží-li si v paměti základní tvary ve čtení a navykají-li mluvidla jejich zprávnému jich vyslovování. Najednou přehlednou a vysloví dvoj- i trojnásobné řady písmen, neslabikujice jich prvé.“ Každou pak řadu písmen ukázal dětem napřed psanou a na to tištěnou teprve tehdáž, když již ji uměly hbitě z paměti slabikovati, a to proto, aby se cvičeními učení psaní spojoval opakování slabikování. Též při této Pestalozzovské slabikovací metodě nečiněno rozdílu co hláska a co písmě čili znaménko pro hlásku. — Vedle Pestalozziho sluší se zmíniti o

Bell-Lancastrovi, který učil dítky čísti *písmenkováním a psaním*. Dítky napodobovaly písmena tiskací ve drobném písku. Při metodě té nečiněno rovněž rozdílu co hláska a co písmě.

§. 6. Methoda Stephani-ho. (1761—1851.)

Stephani byl první, kdo nemotornou slabikovací methodu zjednodušil a činil při učení čtení rozdílu mezi hláskou a písmenkem. On považoval čtení hlasité za převádění viditelných znamení ve znamení slyšitelná. Umění čísti záleželo dle něho v tom, že dítě nabyla zručnosti převáděti řeč napsanou čili viditelnou v řeč slyšitelnou. Kdo se naučil, co napsáno bylo, vyslovovati, uměl čísti. Za prvky pak řeči slyšitelné považoval hlásky, které se pronášejí jistými ústroji v ústech, jednotlivá pak znaménka pro tyto hlásky pokládal za prvky řeči písemné. Oboje pak tyto prvky shodují se vespolek; rozdíl jest toliko ten, že prvé slyšíme a poslední vidíme. Kdo se chec proto naučiti čísti, jest mu nabýti hbitosti převáděti prvků viditelných ve prvky slyšitelné čili převáděti řeči napsané v řeč slyšitelnou. Učelu pak toho lze se dodělati tím, že se bude předkládati učňům ihned slova a vedou se zatím k poznávání jednoduchých tvarů řeči, aneb obeznámí se prvé se *známkami a hláskami* řeči vzájemně se shodujícími a vedou se ku hbitosti, aby je dovedli v každém spojení, jehož v řeči stává, vyslovovati. Prvý spůsob vede k zručnosti, aby se ihned z celého obrysu slova vědělo, jak by se převedlo v řeč slyšitelnou. Methoda tato doporučuje se pro ony řeči, jichž slova se skládají z celých obrazův a nikoliv z písmen. Na př. v řeči naší lze si práci usnadnit tím, že se obeznámí žák s hláskou každého písmene; a při převádění čili čtení hlásky týmž postupem jmenuje, v jakém vidí shodná s nimi znaménka ve slova seřaděna.

Dle této methody dívalo se tedy dítě na písmena, vyslovovalo při tom hlásky v tom pořádku, v jakém vidělo písmena, i spojovalo je protahováním ve slabiky a ve slova, až tak nabyla náležité zručnosti, převáděti řeč viditelnou v řeč slyšitelnou. Po znaných písmen nenapodobovalo. Stephani naváděl takto děti ku čtení metodou seubornou čili *synthetickou*.

§. 7. Methoda Jacototova.

Opáčným spůsobem učil čísti Jacotot (r. 1770—1840), který se přidržel methody analytické čili rozborné. Dle jeho methody přečetl učitel napřed větu ne příliš dlouhou, rozbráhal ji pak ve slova, což opakoval potud, až děti dovedly vše činiti po něm z paměti. Na to ukazovali žáci jednotlivá slova v té větě, slova pak ta rozbráhali ve slabiky, ze slabik vyhledávali slabiky stejně

znějící, aby je porovnávali, a po porovnání rozložili v jednotlivá písmena. Po první větě následovala druhá, která rozebrala se týmž spůsobem jako věta první. Po druhé větě následovala ještě třetí a i čtvrtá, z nichž každá byla ve slova, ve slabiky a stejně slabiky ve písmeny rozebrány. Po rozboru poslední věty vyhledávaly se ve větách následujících známá již slova, slabiky a písmeny z vět předcházejících, a k nim přičítalovaly se nová slova, nové slabiky a nové písmeny, kterých ve větách předcházejících nebylo. Se čtením se současně psalo, a to tak, že jakmile se věta rozebrala, psalo dítě na to nejprvé jednotlivá písmena, pak složené z nich slabiky, a konečně ze známých slabik složená slova a i celé věty. Při psaní měl učitel zřízen nejen aby se dítě učilo psát krasopisně ale i pravopisně. Dítě mělo se tímto spůsobem naučit psát pravopisně ze zvyku.

§. 8. Methoda Voglova.

Tuto Jacototovu methodu změnil Vogel (1795—1862), aby se stala přístupnější k vyučování začátečnímu, tím, že čtení předesílá předpravná cvičení směřující jednak k tomu, aby byl jimi sluch uspůsobován ku správnému pojímání blásek a jich rozmanitých skupin, a aby též ústroje mluvící hlásky ty a z nich utvořené skupiny srozumitelně pronášeti si navykly. Poněvadž pak se čtením spojuje psaní, tu jest dále žádouceno, aby cvičení oka a ruky předcházelo vlastnímu psaní čili aby děti, prve než-li počnou psát, seznaly základní tvary písmen a aby oko jejich zvyklo pochopovati poměry ve prostoru. Když nabudou děti náležité předpravy, přikročí se teprve k učení čtení a psaní, a to následujícím spůsobem: Dítě pozná nazíraním jistý předmět, který se kreslí; neboť při methodě této souvisí kreslení předmětů se psaním písmen, která se z normálních slov vybírají. Tak na př. zvolí se k nazíraní *cep*. Předmět ten se kreslí a připodobí se pak výkres předmětu písmeni *p* ve slově *cep*, kteréžto slovo se napiše a čto. Na to se rozebírá ve písmena *c e p*. Písmena čtou a psí se o sobě a skládají se z nich slabiky a konečně i před tím rozebrané slovo. Protože se zde slovo nejprvé rozebírá a pak zase skládá, nazývána methoda tato rozboroskladnou methodou čili analytico-synthetickou. Sluší doložiti, že cvičení se vždy ukončí bájkou aneb povídka o včci, kteréž jména bylo k rozboru užito. Povídka a bájka ta má sloužiti jednak ku šlechtění srdeč, jednak ku broušení rozumu a ku probuzení obraznosti a konečně i k duševnímu osvěžení mládeže.

§. 9. Methoda učiti čtení psaním.

Konečně jest nám uvéstí methodu učiti čtení psaním, která dobyla vítězství nad všemi tuto krátece uvedenými methodami; ano porovnáváme li ji s methodami těmi, shledáme, že methody ty byly postupné přechody od slabikování k učení čtení psaním. Že tudiž lze považovati methody zde vytčené za stupně, z nichž jest methoda slabikovací stupněm nejnižším a methoda učení čtení psaním stupněm nejvyšším. Methoda učení čtení psaním dobyla vítězství teprve v nynějším století, avšak byla již známa našemu velikému Komenskému, který ji doporučil velmi vřele témito slovy: „Při dětech zajisté, kteréž mateřskému písmu učiti se mají, nemůž platnější vymyšlena býti buď ostruha neb nástraha, jako aby písmena znati nejinak než skrze psaní jich učeny byly. — Čisti a psát tak spolu býti a jítí má, jako ve běhu nohy vyzdívovati a stavěti, v rozpravě poslouchati a odpovídati, ve hře míčové házeti a lapati.“

Nejprvě ujalo se vyučování čtení psaním v Anglii, a to již v minulém století. Na počátku století nynějšího zavítalo do Německa, kde byli první, kdo tímto spůsobem ku čtení naváděli: Vil. Harnisch, Boh. Scholz a J. Bapt. Graser. Prvě jmenování ve Vratislaví a poslední v Bavorích. Z Německa zavítalo vyučování čtení psaním k nám Janem Svobodou, jehož nejprvějšími následovníky stali se: Franta Šumavský, Tamme a Štěpán Baćkora.

§. 10. Připomenutí.

Spisovatel této rozpravy učil též po mnoho rokův čtení psaním, a tu uznává za svou povinnost, aby zkušenosti, kterých v čase tom nabyl, podal veřejnosti, aby to, co dobré a prospěšné, došlo upotřebení ve kruzích širších; neb jest náhledu, že vzájemným si sdělováním nabytých skušeností přispívá se k pověchnému postupu vědy didaktické.

Prvě než-li přikročím ku probírání jednotlivých cvičení, jest mi předeslati mnoha připomenutí, kteráž jsem umístil částečně v odstavci tomto a pak v § následujícím.

Především připomínám, že dle Vogla uznal jsem nejen za prospěšno nýbrž za nutno, aby učení čtení psaním předcházela po dvacet dní předprava. Dále nabyl jsem přesvědčení, že dle Pestalozziho lze skutečně seznamovat dítky současně vedle písma psacího s písmem tiskacím, aniž by se jím tím dílo znesnadňovalo aneb prohřešovalo se oproti didaktické zásadě, že se dvěmu současně učiti nemá.*)

*) Děti totiž nejprvé písmě píší a to *písmem psacím*, načež ukáže se jim pouze písmě tiskací, aniž by je psaním napodobovaly. Viz „Návědení.“

písmen byly uváděny ve zmatek, jest úplně bezdůvodná; neboť když dítky měly psát kolmě, psaly obyčejně šikmě a při tom skrouceně a znetvořeně, a přece proto napsané tímto spůsobem písmenko dobře a bez obtíží poznávaly. Proč by tudíž neměly poznávatí písmeny řádně v jiné poloze napsané neb vytíštěné? Nabyl jsem nezvratného přesvědčení, že při pozuávání písmen nerozhoduje poloha, ale toliko podoba písmene. Že pak námítka, že se nemá učiti současně dvěma věcem najednou, jest lichá, netřeba se zde rozepisovati, jelikož se současně dvěma věcem najednou ani neučí; neboť dítkám jest si pamatovali pouze jedno písmě a jednu hlásku, že pak toto jedno písmě zůstane jedním písmenem i ve dvou rozdílných polohách, jest přece nad všechnu pochybnost zjištěno.*)

Předchází-li cvičení učení čtení psaním, a na to hned následuje pouze cvičení ve čtení s výkladem významův neznámých slov, tim se docílí, že opakováním tím nabudou žáčkové schopnější větší hbitosti ve čtení a žáčkové pak méně schopní nabudou času, aby žáčkům schopnějším v učení stačili, aniž by za nimi pokulhávali, při čemž se ti i ti stále zaměstknávají. Tuším, že každý pedagog uzná, že výhoda, které se tímto spůsobem lze dodělati, převáží námítky těch, kdo tvrdí, že se vedle písmen psacích s písmenami tiskacími dítky seznamovati nemají.

Potřebě učiti tím spůsobem, jakým já učil, vyhoví tudíž i nynější čítanka, ve které jsou počátečná cvičení vytíštěna pouze písmem tiskacím. V případu tom pozná dítko nejprvé písmě psací a piše je. Na to piše i slova ze známých již písmen složená. Když si takto osvojí úplně známost pozaného písmenka, ukáže mu učitel písmě tiskaci. Dítko vyhledá na to písmě mu ukázané v čítance a čte článek k písmenu tomu naležitý bez všecké obtíže.

Dále jest nejen žádoueno ale tak řka nutno, aby předcházel ve cvičeních na prvních místech písmena, jejichž blásky jsou schopny prodloužení a která jsou při tom snadná k napodobení. Bych oběma tuto vytknutým a nutným požadavkům vyhověl, neprobíram cvičení dle dosudní čítanky, ale zvolil jsem ve prvních cvičeních tu změnu, že jsem na prvé místo postavil jazyčnice a retnice na místo druhé, kdežto v nynější čítance pořádek je obrácený. Změna tato jest odůvodněna i nevadí, aby navedení tohoto nemohlo být upotřebeno od těch ct. pánských kolegův, kdo se vyučováním nejmenších školáčkův zabývají. — Dále jest se varovati ve cvičeních uváděti vlastních jmen, která se piši s velikými písmenami, abychom učice jich psátí s písmenami malými, neučili něčemu, čemuž by bylo po čase zase dítkám odvykat. Též jest se varovati bezpotřebné volby slov neznámého významu, aby

*) Že se tuto o věci rozpisují, stává se proto, že mi byla činěna výtká, že jsem v mé prvé čítance uvedl vedle písma nákloněného obyčejné písmo tiskaci.

častým výkladem nezmařilo se zbytečně mnoho času, kterého by bylo lze s lepším prospěchem užiti ku čtení mechanickému.

Konečně jest prospěšno pakli ve cvičených prvopočátečných přicházejí toliko jednotlivá slova; ve cvičeních dalších toliko věty pouhé, a teprvě, když dítky čísti dovedou, zvolí se i věty rozvinuté a slozené. Z velkých písmen předeházejí písmena, která se od malých písmen co do podoby nerůzní, a pak teprvě následují písmena od malých písmen co do podoby se různici, a to tím spísohem, jak se shledává v nynější čítance.

Ve cvičených jsou písmena takto seřaděna:

<u>i, u, e, o, a, y</u>	<u>í, ú, é, û, ý</u>	<u>ou</u>	<u>l, r, ř, n, ň</u>	<u>m, p, b, v, f</u>
krátké samohlásky	dlhé samohl.	dvouhlásky	souhl. jazyčné	souhl. rámice
<u>s, š, c, č, z, ž, d, ð, t, ť</u>			<u>h, ch, k, g</u>	<u>j</u>
souhl. zubnice			souhl. hrdebnice	souhl. podněbná

§. 11. Předprava.

Cvičení čtení psaním předeházej, jak již uvedeno, asi po tří týdny předprava, ve kteréžto době seznámí se poněkud též žáčkové se svým učitelem, čehož před započetím díla, které vyžaduje více pozoru, nutně potřebno. (K předpravě náleží také učení věcné, o které se (*správné*) *mluvení* má opírat.) Aby pak žáčkové nabily nutně předpravy ku psaní a čtení, budťž cvičení v této době ve kreslení, při čemž pověz se jim, jak by měli seděti, jak by měli zacházeti s tabulkou a písátka, a jak by měli při kreslení pisátko držeti, by se vše od prvopočátku rádně dalo a ustavičným pak opakováním a napravováním stalo žáčkům pro budouenost zvykem. Že napravování má se díti spůsobem laskavým, tuším, netřeba zvláště podotýkat.

Žáčkové poznejtež v době té nazíraním na tělesích rohy a hrany, jakož i plochy, na to zobrazujtež se rohy tečkami, hrany čárami a plochy sloužiž žáčkům k znázornění předmětů, o nichž se vypráví, jednoduchým výkresem. Tak mohou žáčkové v prvé době návštěvy školní kreslit stůl, stolici, tabuli, skřín, dvěře a okno. Z měřictví pověz se jim, co křivka, co přímka, co přímka vodorovná, svislá i šikmá, a co čáry kolmé a rovnoběžné; porovnávejtež se čáry ty s hranami na plochách nábytku rozestavěného ve školní síni. Dále nech se žáčkové seznámí s významy, co v pravo, co v levo, co stranou, co nahoru, co dole, a p., v. Jak by bylo lze tyto prvopočátečné vědomosti žáčkům předněsti, doče se milý čtenář v mého „Návodu ku kreslení v prvé třídě“, který vydalo kněžkupectví: Mikuláš & Knapp v Karlíně. Dále nutno, aby dítky poznaly a zvědely, co nazýváme zvukem a co hlasem. Vypráví se jim tudíž o věcech neživých, které vydávají zvuk, jako: Hrom rachotí, vítr hvízdí, voda buší, vůz po dlažbě drží, potok bublá a t. d. Dítky mohou dále

spůsobití zvuk zadupáním, zatleskáním a zaklepáním kotníkem ukazováčku u pravé ruky o lavici. Podobně objasní se jim, že věci živé vydávají hlas, jako: Pes štěká, kňučí a vrčí; kočka mňouká a přede; husa kýhá, had syčí, straka rapotá a t. d. O lidech poví se, že mluví, pláčou, zpívají a se smějou. Člověk může o každé věci povědít, co si o ní myslí, a tu nechť vypořídají dítky o věcech, co si o nich myslí, k otázkám učitelovým: Jaká ta neb ona věc jest? Co ta neb ona věc jest? A co ta neb ona věc činí? Takto tvoří žáčkové věty, aniž by se jim řeklo, že to jsou věty. Některé pak z těchto vět učitel napiše a napsané rozbirá dle vzoru zde položeného.

Tabule jest černá.

Tabule	jest	černá
Ta	bu	le
Ta	bu	le

Tato věta znázorní se přímkou*) rozdělenou na tři díly, kteréžto díly označují slova, jimiž jsme o tabuli něco pověděli. Slova pak ta vyslovíme na třikrát, na jednou a nadvakrát, což označeno vodorovnými čárkami. Jednotlivá pak znaménka, z nichž jsou slova složena, označí se konečně tečkami. Na to poví se, že tato jednotlivá znaménka slovou písmenka, a že označují se jimi jednotlivé hlásky, které pronášíme, když slova vyslovujeme. Když tímto spůsobem dovedou dítky rozeznávat slova, slabiky i jednotlivé hlásky ve slovech a slabikách, lze učiteli přikročiti ku cvičení prvému učení čtení psaním.

*) Zde pouze ukládán chod, spůsob provedení ponechán důmyslu učitele; neboť řidi se skoro každý snaživý učitel svým zvláštním spůsobem, a tu nemluví sám nikomu spůsobu, jímž by se mu řídit bylo, předpisovati, aniž toho připomíti zájemr tohoto spisu, který jest „Navedením k výstupům“ a několiv „Provedením výstupů.“

Navedení k učení čtení psaním.

Samohlásky.

S. 12. Cvičení prvé.

(i - i).*)

Učitel vypráví povídku o neposlušném chlapečkovi (děvčátku), jemuž maminka zapověděla chodit k rozpáleným kamnám. Když se matka odstranila po chvíli do kuchyně, přestoupil hošák matčina příkazu. Šel ku kamnám, i chtěl sáhnouti na vypouklé ozdoby kachlíku, při čemž se spálil. Tu jal se bědovati: „I to to pálí.“ Uslyševší matka pláče neposlušného hošáka, pospíšila do pokoje, aby zvěděla, co se stalo. Když viděla, že hošák spůsobil si bolest neposlušnosti, domluvila mu: „To máš za to, že neposloucháš!“ Po ukončeném vyprávění a napomenutí žáčkův, aby byli vždy poslušni, otáče se učitel některého žáčka: jak bědoval neposlušný hošák, když se spálil? Odpověď: „I to to pálí“ opakuje několik žáčkův a konečně všickni žáčkové ve sboru. Na to opakují tímtož spůsobem prvé slovo i. Po ukončeném sborovém opakování přikročí se ku psaní i. Učitel píše na tabuli i navádí žáčky, jak mají psát po něm na tabulkách. Při psaní nechť žáčkové potichu znaménko, které píší, vyslovují, by jim jméno znaménka toho utkvělo trvale ve paměti. Učitel pak nechť jim laskavě chyby napravuje a to potud, až dobře, t. j. čitelně píšou, i nechť jest při díle tom trpěliv.

V hodině příští, která jest určena ku čtení, seznámí se žáčkové s i v poloze kolmé. Na to čtu následující věty, které učitel nakreslí na tabuli (mohou býti též vykresleny na zavěsné lepence):

Dle potřeby lze vět těch přimnožiti. Na to následuje vyhledávání i ve slovích a to na počátku, ve středu a na konci slov. Jak si při tom počinatí, ukázáno ve cvičení osmém (l - l).

*) Připomínám jednou pro vždy, že k učení čtení psaním volím také slova, a nikoliv hlásek o sobě a slabik bezvýznamných, jak se v dosudních návodech děje, a že chod při i označený má platnost i při ostatních samohláskách.

§. 13. Cvičení druhé.

(u - u).

Učitel vypráví povídku o chlapečkovi, který si hrál na louce. V tom nastala bouřka a děšť. Chlapeček, aby nezmokl, postavil se u pně vysokého stromu. Po chvíli si však zpomněl, že matínek řekl, že nemá se stavěti, když jest bouřka, u stromů a jiných vysokých o samotě v poli stojících předmětův, protože po nich sjíždíva blesk k zemi. Na to pospíšil odtud. Když zaodešel, zablýsklo se silně, ve vzduchu to zapraštělo a v okamžení sjel blesk po pni stromu, u níž před tím chlapeček stál. Měl tak veliké štěstí, že se upamatoval na otcovu radu a že jí byl poslušen. Po napomenutí, aby i žáčkové byli poslušni rad a výstrah a aby se nikdy nestavěli, když jest bouřka, na nebezpečná místa, i aby též neutíkali, by nezmokli, přikročil učitel ku seznání prvního slova ve větě „u pně vysokého stromu“ a ku psaní *u*, což se děje tímž spůsobem, jak bylo udáno při psaní *i*. Když se psaní *u* ukončí, opakuje se na to psaní *i*.

V hodině budoucí čtou žáčkové věty, v nichž jest napsáno *u* kolmě.

a. j. v.

Ukončí se cvičení vyhledávaním *u* ve slovích.

§. 14. Cvičení třetí.

(e - θ).

Ku cvičení tomu hodí se povídka: Byl jeden nešťastný chudý člověk, který neměl rozumu. Člověk ten navykli si říkat: „*e eo!*“ Tu pokřikovali proto na něho rozpustili hoši „*e eo!*“ Když slyšel ten nešťastný člověk hochy na něho pokřikovati, vždy se hněval, a honival je s napřaženou holí. Čím však se více hněval, tím ti rozpustili hoši více pokřikovali. Jednou těm rozpustilým hochům domluvil cizí pán, aby se neposmívali nešťastnému člověku, že by jich mohli za to Pánbůh potrestat. Napomenutí cizího pána všickni ti hoši poslechli až na jednoho rozpustilce. Za tu však neposlušnost byl rozpustilec ten skutečně od Pánabohá potrestán. Poslechněte, jak se to stalo! Když rozpustilec ten i po napomenutí pána křičel „*e eo!*“, rozběhl se za ním ten nešťastný chudý člověk s napřaženou holí. Rospustilec

chtěl utéci, skočil přes příkop, a zlomil si nohu. Trpěl na to mnoho bolestí a zůstal chromým. Po napomenutí, aby se dítky nikomu neposmívaly, a aby uposlechly lidí dospělých, když jich někdy napomenou, seznámí je učitel s prvním slovem ve větě „*e co!*“ tímtož spůsobem jako při předcházejících samohláskách. Po ukončeném pak psaní *e* opakuje se psaní *i* a *u*.

V hodině další, určené ku čtení, čtou žáčkové věty tyto:

a j. v.

Cvičení bude ukončeno vyhledávaním *e* ve slovách.

§. 15. Cvičení čtvrté.

(*o - o*).

Filípek byl pozorný školáček; ve škole měl pozor, a pamatoval si každé slovo, které pan učitel povíděl. Jednou chtěl ukázati tatínkovi, že již umí psát i čísti, a tu promluvil: „*O co, tatínku, že napiši a přečtu i, u, e!*“ Tatínek se usmál radostí a odpověděl: „*Hleďme, hleďme, Filípek se chce se mnou sázet! Nu dobré! Když i, u, e napišeš a přečeš, půjdeš se muou na procházku.*“ Filípek vzal písátko a napsal *i, u, e* tak hbitě a pěkně, že se mu tatínek podíval a pochlápal jej za to. Když učitel poučí žáky, jak se rodiče radují, když zvědí, že jsou hodní a vidí, že se dobré učí, da opakovat slova: „*o co tatínku, že napiši slova i, u, e!*“ na to se piše první slovo *o* a opakuje: *i, u, e.*

Ku čtení v hodině následující hodí se cvičení:

o kolo stromu; *o* kolo hrobu; *o* kolo sudu;

o kolo hradu; *o* kolo obrazu, *o* kolo kříže.

§. 16. Cvičení páté.

(a - a).

Anna a Bohumil byly hodné děti, působily svým rodičům radost. Když byly jednou jmeniny maminčiny, pravila Anna k Bohumilovi: „Co pak dáme maminec vázaného?“ Bohumil odpověděl: „Natrhnáme kvítků a utvoříme z nich pro maminku krásné kytičce, které jí podáme, až jí budeme odříkávat svá přání.“ Anně se bratřova rada líbila, a tu šla s ním do zahrady natrhnout kvítků na kytičce. Když pak ty hodné děti maminec kytičce podaly a svá přání jí odříkaly, měla dobrá maminka radost, že jsou její dítky hodné. Po mravném naučení otáče se učitel, jak že se ty hodné dítky jmenovaly. Odpověď „Anna a Bohumil“ po opakování vysloví se tak, aby v ní rozpoznaly žáčkové první, druhé a třetí slovo. Když udají z věty té druhé slovo *a*, přikročí se ku psaní slova toho. Po ukončeném psaní *a* opakuje se psaní *i*, *u*, *e*, *o*.

Za cvičení pro hodinu budoucí hodí se tyto věty:

Na to vyhledávají dítky *a* na počátku, ve středu a na konci slov.

§. 17. Cvičení šesté.

(y - y).

Děti opakují nejprvé písmě *i* písáním, načež poví jím učitel, že jím ukáže jiné znaménko, které se též jmenuje *y*. Po té následuje další psaní nově poznané písmenky. Hodina pak doplní se čtením následujícího cvičení:

V hodině další opakuje se psaní všech samohlásek a čtení jich o sobě v poloze kolmé, i přičiní se k nim řada samohlásek dloní hých.

i, u, e, o, a, y. i, u, e, o, a, y.

í, ú, ě, á, ý. í, ú, ě, á, ý.

Dvouhláska.

§. 18. Cvičení sedmé.

(ou - ou).

Vozka usnul na voze. Koně ubírali se po silnici a vyhýbali se sami vozům, které oproti nim přijížděly. Pojednou se však uhnuli stranou se silnice. Jeli vozovou cestou k nedaleké skále, kde se lámal vápenec, z něhož se tam ve vápenicích páliло vápno. Takto přijeli koně až k samému lomu, aniž by se vozka probudil a je zadržel. Ještě několik kroků a koně mohou spadnouti i s vozem s vysoké skály. Jeden ze skalníků viděl, jaké nebezpečí hrozí koním a vozkovi, a tu okamžitě zadrží koně a zvolá: „ou!“ Koně zůstali státi na pokraji skály, a vozka se probudil. Když vozka viděl, v jakém nebezpečí se nacházel, poděkoval zdvořile skalníkovi, že koně zadržel, i předsevzal si, že nikdy více ve voze neusne.

Po ukončeném vyprávění této povídky otáže se učitel, jak zvolal skalník na koně, když je zadržel. Slovo „ou“ na to napíše a žáci je čtou nejprv jednotlivě a konečně ve sboru. Po čtení udají, z kolika hlásek jest složeno a vyslovují hlásky ty o sobě. Na to následuje psaní slova *ou* a psaní písmen, z nichž jest slovo to složeno o sobě. Dále jmenuje učitel slova, v nichž jest slyšet *ou*, a žáci udávají, zdali slyší *ou* na začátku, u prostřed aneb na konci slova. Konečně ukáže se jim *ou* napsané písmem tiskacím.

Souhlásky.

a) Jazyňe.

§. 19. Cvičení osmé.

(l - l).

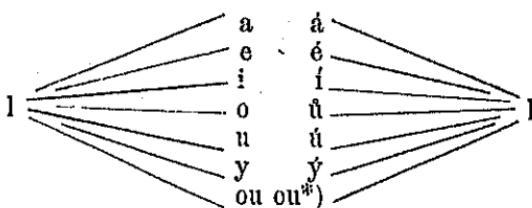
Učitel vypravuje povídku: Otec řekl Řehoři, když chtěl jít do zahrady: „nechod k včelnici!“ Před včelnici kvetla kvítká. Když Řehoř kvítká ta uviděl, tu chtěl si jich natrhat. Jakmile však se jednoho z těch kvítků dotekl, píchla jej včelka do prstu. Prst mu hněd otékal a pocítil bolest. Utiskal ze zahrady s pláčem. Otec, zvěděv o nehodě, která jej potkala, domluvil mu přísně: „To máš za to, že neposloucháš!“ Rekl jsem ti, abys nechodil ku včelnici.“ Po ukončení povídky rozpráví učitel s dětmi o včelách a oulech. Může jim budiž ukázati obraz oulu aneb ou na-

kreslí na tabuli. Dále napiše slovo *úl*. Dítky nazýraním shledají, že slovo to jest složeno ze dvou písmenek, z nichž prvé znají a druhé nikoliv. Aby též druhé písmě poznaly, vysloví učitel slovo *úl* tak, že *l* protáhne i otáže se žáčkův, jakou hlásku na konci slova slyšeli. Hlásku *l* opakují někteří žáčkové po sobě a pak všickni ve sboru. Po seznání hlásky následuje ihned psaní písmene *l* a pak psaní slova *úl*. Po psaní vyhledávají žáčkové hlásku *l* ve slovích i udávají, zda-li jest na začátku, ve středu aneb na konci slova.

Aby pak žáčkové jmenovali slova, ve kterých *l* skutečně přichází, přispívá jim k tomu učitel otázkami: V čem ve škole sedíte? (V lavicích.) Na čem sedává ve škole pan učitel? (Na stolici.) Na čem vidíte nakreslený úl? (Na tabuli.) Na čem vy píšete? (Na tabulkách.) Na čem stojíte? (Na podlaze.) a t. d.

Žáčkové nechť odpovídí vždy celou větou, ze které učitel slovo potřebné opakuje, i dotazuje se, jest-li a kde jest v něm slyšetí poznanou hlásku *l*.

V hodině další píší dítky slova *lil* a *oul*, rozbírají je v jednotlivé písmenky a píší opětuš *l* o sobě. Po psaní ukáže jim učitel *l* tiskací a hned na to skládá s nimi slabiky:

Vzorec tento buď má napsaný tiskacím písmem na závěsné lepence, aneb si ho napiše na tabuli. Nejprve přibírá k *l* samohlásky krátké, a pak přibírá k samohláskám dlouhým *l*. Při spojování souhlásky se samohláskou aneb samohlásky se souhláskou tálme po čáře ukazovátkem.

Ve třetí hodině následuje čtení s výkladem slov ve článku v čítance obsažených.

úl, lí! u-lí! li-li, li-ly, u-li-li, u-li-ly, li-li-e u ú-lů, ou-ly, u ou-lů, li-la, li-lo, u-li-la, u-li-lo, li-la-li?
u-li-la-li?

lil, u-lil? líl-li? u-lil-li? oul, u-lil, líl-li?

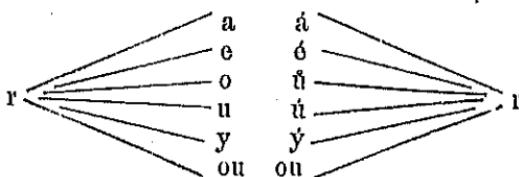
^{*)} Pro druhou řadu zvolil jsem proto dlouhé samohlásky, že při skládání se vždy prvé písmě vysloví s přízvukem a prodlužuje se, a tu jsou zde na prvním místě dlouhé samohlásky dobrě umístěny.

§. 20. Cvičení deváté.

(r - r).

Učitel nechť vypráví, jak v jednom městě lidé umírali; že šli po ulici, padli a byli mrtví. Takto že jich v městě tom mnoho a mnoho pomřelo. V nemoci pak té že ti lidé kýchali, a tu říkali jim lidé, kteří byli zdraví: „Pozdrav Pán bůh!“ Od té pak doby že se říká tomu, kdo kýchne, „Pánbůh rač pozdravit!“ Konečně doloží učitel, aby i dítky, když slyší někoho kýchnuti, nezapomněli pozdravit slovy: „Pánbůh rač pozdravit!“ Dále doloží učitel, že zlá ta nemoc, kterou lidé v tom městě umírali, jmenovala se *mor*. Slovo *mor* dítky opakují. Po opakování vysloví je učitel tak, že *r* protáhne, aby dítky hlásku tu poznaly. Když dítky povídí, že na konci slova *mor* slyšely hlásku *r*, opakují ji na to někteří žáčkové jednotlivě a konečně všickni ve sboru. Po opakování hlásky následuje psaní písmenka *r*, a po psaní vybledávají dítky nově poznanou hlásku ve slovích a to spůsobem, jak bylo při hlásku předešlé ukázáno.

V hodině druhé píší a rozbírájí dítky slova *o-rel* a *o-rrá*, i opakuje se psaní písmenka *r* o sobě. Dále ukáže učitel dítkám *r* tiskací, načež přikročí ku skládaní slabik.

V hodině třetí následuje čtení článku v čítance s výkladem významů neznámých slov.

o-rá, rou-ra, u rou-ry, rou-rou, o-ra-li, or-li, o-rel, ru-la, o-ral, ro-le, lý-ra, u role, u-o-ra-li, o-ral-li?

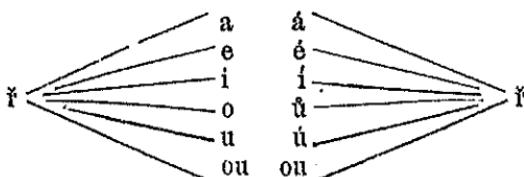
lý-ru, ly-rou, u-o-ral-li? u-o-ral, o-ra-la.

§. 21. Cvičení desáté.

(ř - ř).

Pan baron Nádherný přišel z procházky a promluvil k paní Nádherné: „To jsem se dnes ulek! Když jsem přišel za branu, přijízděl mi oproti po silnici na svém bujném oři pan hrabě. Pozdravili jsme se a chvílkou jsme spolu hovořili. V tom šla kolem chůva s chlapečkem. Chlapeček ten dotkl se oře; načež oř po něm kopl zadní nohou. Viděl jsem to, a tu jsem se nesmírně ulek, neb jsem myslel, že rozrazí hošíkovi hlavu. Na štěstí kopl vysoko, a tu srazil chlapečkovi tomu pouze klobouček. Na to napomenul pan Nádherný svého synáčka, aby se nikdy nepřibližoval ku ořím, kteří mívají zlé vášně: kopají a kousají. Jako pan Nádherný napomenul svého synáčka, napomene též učitel školáčky, aby i oni nepřibližovali se ku neznámým ořím čili koňům. — Slovo oř žáčkové opakuji, načež je učitel po opakování napíše. Žáčkové ihned poznají, že slovo to jest složeno ze dvou písmenek, z nichž prvé znají. Aby pak poznali hlásku druhou, vysloví učitel slovo oř tak, že ř protáhne i poví, když děti hlásku ř poznaly a opakovaly, že druhé písmenko v napsaném slově oř jest znaménko pro hlásku ř. Dále děti píší písmenko ř a i slovo oř. Cvičení ukončí se vyhledáváním hlásky ř ve slovích.

V hodině druhé píší a rozbírají dítky slovo oři, poznají tiskací ř a skládají pak slabiky.

V hodině třetí následuje čtení článku v čítance s výkladem.

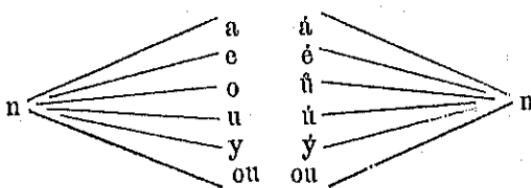
oř, oři, oře, u-oře, ořú, rou-ře, o lý-ře, ořou, ořou-li? oře-li? u-oře-li? oři oří, u ořú, oř u ro-le, oři u ro-le, oř ro-le!

§. 22. Cvičení jedenácté.

(n - ll).

Ivánek šel s tatínkem za branou na procházku. Za branou přišli k poli, na němž byla zaseta rostlina s krásným modrým květem. Celé pole se modralo jako obloha nebeská. Ivánkovi se ten květ velice líbil, a tu otázel se tatínska, jak se ta rostlina jmenuje. Tatínek pak odpověděl, že se rostlina ta jmenuje *len*, Ivánek již znal *len* i věděl, že se z vláken jeho přede příze, a ze příze té že tká tkadlec plátno na košile, ale na poli růsti a květi rostliny té dosud před tím neviděl, a tu se těšil tomu, že nyní by poznal *len* i když kvete na polích. Jméno rostliny žáčkové opakují, po opakování se napiše; nazýraním poznají žáčkové ve slově *tom l a e*; aby též *n* poznali, vyslov učitel slovo to tak, aby hláska *n* byla na konci protažena. Nově poznanou hlásku díky opakují, pak piší o sobě i ve slově *len*. Po psaní vyhledávají *n* ve slovách.

V hodině další píší slova *lán* a *lín*, rezbírájí je, piší opětne *n*; načež ukáže jim učitel písmenko tiskací a ukončí cvičení skládaním slabik.

V hodině třetí čte se článek v čítance i vykládají se významy neznámých slov.

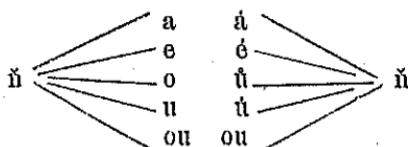
na, ne! on, o-na, o-no, ony, i-nu, a-no, ři-ne, no-ří,
rá-no, rá-na, len, nu-la, lá-no, lí-ný, lí-ná, lí-né,
rá-ny, ran, nu-ly, ran-ný, ne-noř! ran-ný, ran-ná,
ran-né.

§. 23. Cvičení dvanácté.

(ň - ĩ).

Laň napájela se v lese u potůčku. Houštinou plížil se k ní vlk, aby ji přepadl a zadávil. Nedaleko však stál za stromem myslivec a pozoroval nepřitele vlka. Když vlk vyrazil z houštiny, padla rána. Vlk se vylel ve krvi a laň zmizela v lese. Takto zachránil myslivec lani život a zabubil škůdce vlka. — Učitel otáže se, jak se jmenovalo zvířátko, kterému myslivec zachránil život? Slovo *laň* napiše; žáčkově je rozebírají; poznají známým již návodem hlásku ř, kterou nejprv opakují a na to piší. Dále následuje psaní slova *laň*, a vyhledáváním hlásky ř ve slovách se cvičení ukončí.

Ve druhé hodině píší se slova *raň!* a *řiň!*; rozebírají se opakuje se psaní ř; ukaže se žáčkům tiskací ř, a cvičení se ukončí skládáním slabik.

V hodině třetí píší žáčkové slabiku *ně* a pak následuje čtení článku v čítance s výkladem slov.

laň, la-ně, řiň! ři-ne, leň! ne-leň! raň! ne-raň! laň u ro-le, la-ně u rou-ry, ři-ne, lí-ně, ra-ně-ný, ra-ně-ná, ra-ně-né, ra-ně-ný oř, ra-ně-ná laň,

§. 24. Cvičení třinácté.

(ny, ny - ny, ny). (ni, ni - ni, ni).

Před čtením článku v čítance předsevezme se psaní slabik *ni* a *ni*, pak *ny* a *ny*. Napsané pak ty slabiky nechť dítky dotud opakují, až je vyslovují bezchybně. Po psaní a čtení slabik přikročí se ku čtení článku v čítance a vyloží se dílkám významy neznámých slov.

ny-ní, rá-ny, ra-ní, ran-ní, ran-ný, lí-ný, lí-ní, le-ní, ne-leň! ne-ní, o la-ni, laň, la-ně, lá-ny, o-ny, o-ni, ne-ra-ní, u ní, o ní, lu-na, lu-ny, o lu-ně, ne-le-nil.

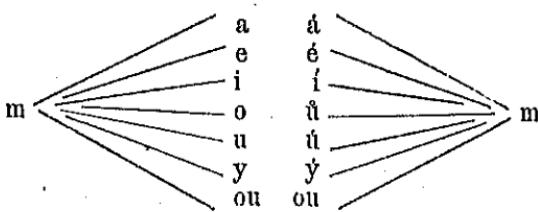
b) Retnice.

§. 25. Cvičení čtrnácté.

(m - m).

Učitel nechť poví žákům o významu slova *lem*.*) Žáčkové, kteří mají *lem* u kabátku, nechť se hlásí; načež vystoupí z lavice a ukazují *lem* žáčkům v lavicích. Na to se slovo *lem* opakuje, píše, rozebírá, opakuje opětne, aby dítky poznaly blásku na konci, poznaná bláska se opakuje, píše, a konečně píše se i slovo *lem*. Cvičení ukončí se vyhledáváním hlásky *m* ve slovách.

V hodině další píše a rozebírá žáčkové slova *rum* a *mam*. piší *m* opětne, poznají písmenko tiskací a skládají na to slabiky,

V hodině třetí následuje čtení článku s výkladem neznámých dítkám významův slov.

mi, má, mé, mu, mou, mé-mu, mi-mo, u-mím, lem, mol, mel! u-mel! mel-me! u-lom-me! má-ry, mů-ry, mor, rum, mo-ře, mí-ra, mou-ří, ne-má, ne-mám, mé-ně, mí-ní, ně-má, o-mylný, o-mylně, o-mylní.

V hodině čtvrté píše se nejprve slovo *mé* a na to slovo *mě*. Když se naučí dítky poslední slovo psaním čísti, čtona na to v čítance druhý odstavec článku.

mé, mě, měl, ne-měl, u-měl, měň! ne-měň! mě-ním, ne-mě-ním, rá-mě, měř-me! ne-měř-me! měl-li? u-měl-li? u-mě-ní, u-mě-lý, mě-ní, mě-ní-me, mě-ří-me, na-mě-ří-me.

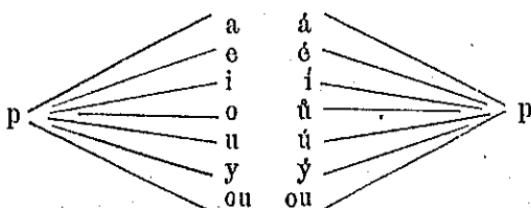
*) Při příležitosti té at se poví též dítkám, co jest obruba.

§. 26. Cvičení patnácté.

(p - p).

Učitel nechť rozmlouvá se žáčky o stromě. Z rozmluvy pak té výjme slevo *peň*,*) které dítky opakují; učitel je po opakování napiše; žáčkové pak nazýrauím poznají, že jest složeno ze tří písmen, z nichž prvého písmě neznají. Učitel vysloví na to slovo *peň* ještě jedenkráté, a to tak, že hlásku *p* protáhne, aby ji žáčkové rozeznali. Hlásku pak tu opakuji dítky jednotlivě a konečně ve sboru. Po ukončeném opakování hlásky poví učitel, že první písmenko v napsaném slově *peň* jest znaménko pro hlásku *p*. Písmenko to žáčkové piší, a konečně píší i slovo *peň*. Cvičení ukončí se vyhledávaním nově poznané hlásky na počátku, ve středu a na konci slov.

V hodině další píší dítky i rozebírají slova *pí!* a *pán*; seznaď p tiskací, a skládají slabiky.

V hodině další následuje čtení článku v čítance s výkladem významů neznámých slov.

pí! u-pí! ú-pí, peň, pá-ní, pa-ní, pan-ny, ře-pa, cep, pe-ří, pum-pa, o-po-ny, lu-pe-ní, lu-pe-ny, pol-ní! lu-pa, pum-py, po-ma-lu, pu-pen, lu-pen, u-po-meň! po-měl, pů-le, půl.

Před čtením a výkladem významů neznámých slov v odstavci dalším píší žáčkové slabiku *pe*, i opakuji ji jednotlivě a ve sboru potud, až ji dovedou rádně čísti a od slabiky *pe* náležitě rozeznávat.

pěl, pě-li, pěl-li? pě-la, ú-pěl, pou-pě, pě-na, pě-ní, na-pěň! ne-pěň! pě-ním, na-pě-ním, o pum-pě, na lí-pě, na ma pě, na-pě-nil.

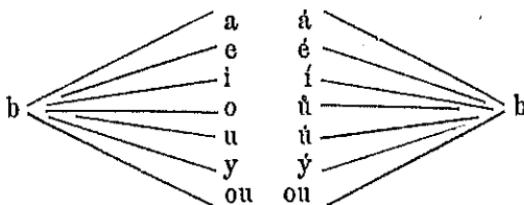
*) Ze se zde volilo slovo, ve kterémž jest neznámá hláška napřed a ne na konci, stalo se proto, že na konci slov *p* zní jako *b*. Podobně volí se též na počátku slov hlášky *b*, *v*, *b* a *h*. Ostatní hlášky lyp voliti na konci slov, kde se mohou snadněji při vyslovení protáhnouti a tím stanou se sluchu dítěk patrnějšími.

§. 27. Cvičení šestnácté.

(b - b).

Učitel vypráví dítkám o borovici, i poví, že lesík, ve kterém rostou borovice, jmenuje se *bor*. Slovo *bor* dítky opakují jednotlivě a konečně ve sboru. Po opakování se slovo to napiše; dítky nazýráním poznají, že slovo to jest složeno ze tří písmen, z nichž první neznají. Aby je poznaly, vysloví učitel slovo *bor* tak, že *b* při vyslovení protáhne. Hlásku *b*, kterou tímto spůsobem dítky poznaly, opakují na to jednotlivě a konečně ve sboru. Načež poví jim učitel, že prvé neznámé písmenko ve slově *bor* jest znaménko pro nově pozanou hlásku *b*. Dále píší dítky nejprvé písmenko *b* a na to též slovo *bor*. Po psaní vyhledávají hlásku *b* ve slovích.

Ve druhé hodině píší a rozvírají dítky slova *bol* a *leb*; poznají tiskací *b*, a skládají slabiky.

Ve třetí hodině čte se článek v čítance, i objasní se dítkám významy nejasných slov.

o-ba, o-bou, bod, bo-by, a-by, po-bil, po-byl, o-bi-lí, bou-rá, bou-ře, bo-le-ní, ne-be, na ne-bi, rou-be-ní, bu-ben, bou-je, má bou-li, ba-lí, leb, o-bil-ný, rub, ry-ba, ry-by, na ru-by, ob-ru-ba.

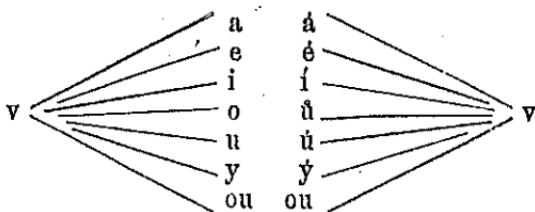
Před čtením odstavce druhého piší žáčkové slabiku *bě*, i vyslovují ji potud, až ji dovedou čísti a rozeznávat od slabiky *be*.
o-bě, běl-mo, bě-lí, lě-bě, bě-li-na, lě-bě pě-li, měl běl-mo, ne-líbě, ro-bě, na ru-bě.

§. 28. Cvičení sedmnácté.

(v - v).

Učitel vypráví o kácení stromů, o dopravování klad k řece; o vázání vorů a plavení jich po řece do vzdálených měst a i cizích zemí. Slovo *vor* dítky opakují jednotlivě a ve sboru. Po opakování učitel slovo to napiše. Záci poznají nazýraním, že jest slozeno z písmen dvou známých *o* a *r* a třetí neznámé. Aby pak neznámé jim písmě poznaly, vysloví učitel slovo *vor* opětne, i protáhne při vyslovení prvu hlásku *v*. Dítky tak hlásku tu poznají, opakují jednotlivě, a konečně ve sboru. Po opakování hlásky zvídí, že neznámé jim písmenko ve slově *vor* jest znaménko pro hlásku *v*. Znaménko to pak píší o sobě i ve slově *vor*. Cvičení ukončí se vyhledávaním poznáné hlásky ve slovách.

V hodině následující piší a rozbirají dítky slova: *vír* a *rov*; načež ukáže se jim písmenko tiskací *v*, a cvičení se ukončí skládaním slabik.

V hodině další čtou dítky článek v čítance a vyloží se jim slova, jejichž významů neznají.

ve, ví, vím, po-vím, ba-ví, ba-vím, ví-ra, vin-ný, va-na, va-ny, bar-va, bar-ve-ný, výr, va-ře-ní, bě-la-vý, bě-li-vo, o-lo-vo, lev, lov, vů-le, po-vel, ve-le-ní, vol-ný, vel-mi, bal-yan.

Před čtením odstavce druhého piší dítky slabiku *věř*.

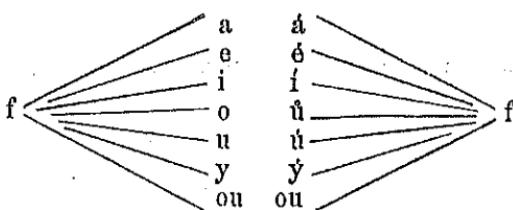
věř! věř-me! ne-věř! o-lo-vě-ný, věr-ný, věr-ní, ne-věr-ní, u-vě-řím, u-věř! po-vě-ra, po-vě-rý, páv, pá-vě, ve pi-vě. vě-řím.

§. 29. Cvičení osmnácté.

(f - f).

Učitel rozpráví s žáčky o voze. Poví jim, že vůz jest okován. Kola že jsou obejmuta ráfy, aby se nerozdrtily, když se otáčejí po kamenité silnici. Po ukončení této rozpravy opakuje dítky slovo *ráf* jednotlivě a ve sboru, načež je učitel napiše na tabuli, aby je žáčkové rozebrali. Rozborem poznají prvá dvě písmena, třetí však jest jim nezvámo. Aby i to poznaly, vysloví učitel slovo *ráf* opětovně, při čemž hlásku *f* dle možnosti protáhne. Dítky poznanou hlásku opakuji jednotlivě a ve sboru, i zvědě konečně, že neznámé jim písmeno ve slově *ráf* jest znaménko pro poznanou hlásku *f*. Písmeno *f* se dále píše o sobě a pak ve slově *ráf*. Cvičení ukončí se vyhledávaním hlásky *f* ve slovách.

V budoucí hodině piší a rozebírají dítky slova: *far* a *buf*, poznají *f* tiskací a konečně skládají slabiky.

V hodině třetí následuje čtení článku s výkladem významů dítkám neznámých slov.

fa-ra, u fa-ry, fa-rář, ve fa-ře, fa-rá-ře, fů-ra, fů-ry, u fů-ry, na fů-ře, fů-ru, bu-fa, bu-fy, ve bu-fě, buf, u buf, bu-fu, fi-a-la, fi-a-ly, co vo-ní? fi-a-la vo-ní, vím o fi-a-le, mám bu-fy, fů-ra u fa-ry.

c) Zubnice.

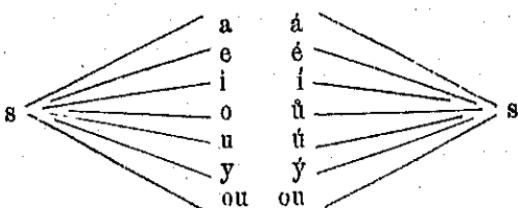
§. 30. Cvičení devatenácté.

(s - s).

Učitel poví dětem, co jest město a co ves. Slovo pak *ves* dítky opakuje jednotlivě i ve sboru; po opakování napiše učitel slovo to na tabuli, žáci shledají rozbořen ve slově tom dvě písmena *v* a *e* jím známá, třetí však písmeno *s* jest jim dosud ne-

známo. Aby je poznali, vysloví učitel slovo *ves* ještě jedenkráte i protáhne v něm při vyslovení hlásku *s*. Když tuto protaženou hlásku dítky rozeznají od prvních dvou hlásek, opakují ji jednotlivě i ve sboru, načež zvědí, že třetí písmenko ve slově *ves* jest znaménko pro nově poznanou hlásku *s*. Písmenko *s* i slovo *ves* na to píšou na tabulký. Cvičení ukončí se vyhledávaním blásky *s* ve slovách.

Budoucně piší a rozbírají dítky slova *pes* a *bos*; seznají s tiskací a skládají pak slabiky.

Konečně přikročí se ve třetí hodině k čtení článku v čítance a k objasnění významův dítkám neznámých slov.

os, se, si, a-si, vi-sí, bo-sý, sy-pe, vě-sí, se-beř fi-a-ly! vy-syp! po-syp! ro-sa, řa-sa, le-sy, les-ní, von-ná fi-a-la, na-sol ma-so! sůl, les, po-věs! sí-la, mí-sa, po-les-ný, sil-ný ráf, sil-né rá-fy, o-ves, ves-ní, pí-seň, pís-ně, sen, o-se-ní.

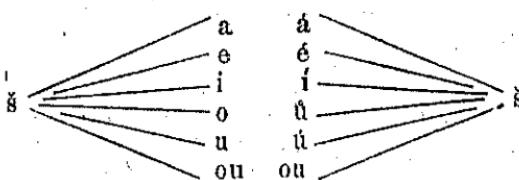
§. 31. Cvičení dvacáté,

(š - š).

Učitel může vyprávěti', že v lese na stromech některé větve uschnou. Takovéto suché větve že slovou *souše*. Chudí lidé chodí do lesů a ulamují háky tyto souše se stromů, aby měli čím topiti. Jedenkráte šel na *souše* do lesa chudý stařeček. Nalámal si jich, svázal je provazem a nesl je na to na rameně domů. Souše byly těžké, tak že jich nemohl unést. Tu odpočíval a bědoval: „Nikam již nemohu, jsem slab, raději kdyby již přišla smrť a vzala si mne!“ Když poslední slova vypověděl, objevila se před ním smrt skutečně a otázala se jej, proč jí volá. Stařeček se ulek a odpověděl třesoucím hlasem: „Zavolal jsem tebe, abys mi pomohla souše nésti: jsou těžké, nemohu jich unést.“ Z vyprávění vyběře učitel slovo *souš*, které žáčkové opakují jednotlivě

a konečně ve sboru. Na to napiše učitel slovo *to*, a žáčkové je rozbírají. Písmenka *s*, *o*, *u* již znají a pojmenují; písmena však posledního dosud neznají. Aby je poznali, vysloví učitel slovo *souš* tak, že hlásku *š* na konci při vyslovení protáhne. Poznanou tak hlásku dítky opakují jednotlivě a ve sboru, načež zvědí, že poslední písmeno ve slově *souš* jest znaménko pro hlásku *š*. Poznané takto písmenko piší o sobě i ve spojení ve slově *souš*. Cvičení ukončí se vyhledáváním hlásku *š* ve slovích.

V další hodině následuje psaní a rozebíráni slov *šos* a *myš*; dítky poznají *š* tiskací a skládají na to slabiky.

V hodině třetí čte se článek v čítance a vyloží se žáčkům význam slov jim neznámých.

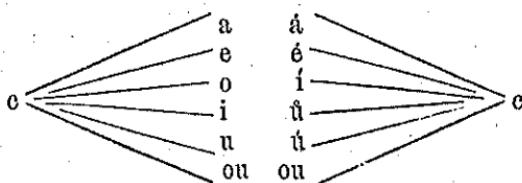
ší! u-ší! u-ši, šos, šo-sy, se-ší! ol-še, myš, bu-ší, šíp, vě-ší, pě-ší, piš-me! o-věš! le-še-ní, co šu-mí? šu-mi-vý, u-suš! su-še-ný, ná-nos, nů-še, ra-še-li-na, ří-še, še-ří se, o-ře-ší, vý-ši-ny, viš ně, moš-na, fa-leš, fa-leš-ný, fa-leš-ní, váš, náš.

§. 32. Cvičení dvacáté prvé.

(c - c).

Učitel rozpráví o kamnách. Z rozpravy té pak užije ku cvičení slova *pec*. Když žáčkové slovo *to* několikrát opakovali, napiše je učitel. Nazýraním sledují žáčkové, že slovo *to* jest složeno ze tří písmen, z nichž prvé a druhé písmeno již znají. By též poznali třetí písmeno, vysloví učitel slovo *pec* tak, že hlásku *c* na konci slova při vyslovení protáhne. Poznanou tímto spůsobem hlásku žáčkové opakují, načež poví se jim, že neznámé jim písmeno na konci slova *pec* jest znaménko pro hlásku *c*. Dále piší žáčkové písmeno *c* a slovo *pec*. Po psaní vyhledávají hlásku *c* ve slovích.

V hodině budoucí nechť žáčkové piší a rozebírají slova *noc* a *věc*; pak poznají tiskací c, a konečně skládají slabiky.

Třetí hodinu se čte článek v čítance i vyloží se dítkám významy neznámých jím slov.

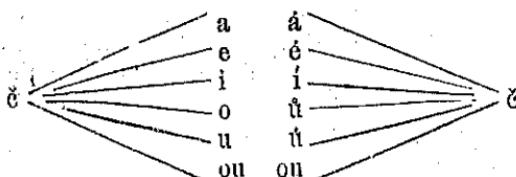
co, co-si, ce-py, cep, nic, cín, věci, věc, ně-co, ši-cí,
co ví-ce? ra-ci, ru-ce, ce-lý, lá-ce, pě-ni-ce, bě-li-ce,
ci-bu-le, o-cel, na lou-ce, ov-ce, o-vo-ce, ne-moc,
po-moc, po-noc-ný, po-noc-ní, o-voc-ný, moc-ný,
moc-ní, vi-ni-ce, u-li-ce, ve-ve-ři-ce.

S. 33. Cvičení dvacáté druhé.

(č - Č).

Učitel může vyprávěti o hře míčem. Podotkne, že si mají hráti chlapeči za městem v místě, kde nikomu nepřekážejí, a že nemají při hře té povykovati. Též může podotknouti, aby, když se vyběhají a suad při tom zapotí, na to hned nepili, ani v létě se nekoupali prvé, dokud nevychladnou. Slovo pak *míč* žáčkové opakuji, a po opakování je učitel napiše. Prvě dvě písmeny žáčkové sami poznají, s třetí pak seznámí se, když učitel slovo *míč* opětně vysloví i protáhne na konci hlásku č. Po opakování této hlásky zvědi žáčkové, že třetí písmenko ve slově *míč* jest znaménko pro poznanou hlásku ve slovích.

V hodině budoucí předsevezme se psaní a rozbor slov *meč* a *čín*; ukáže se žáčkům tiskací písmeno č, a skládají se pak slabiky:

Čtení článku v čítance s výkladem významů žáčkům neznámých slov následuje v hodině třetí.

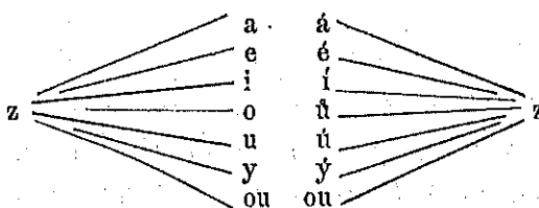
čí? oč! o-čí, čí-ší, co fi-čí? čí-še, uč se! če-mu? co bu-čí? ve-če-re, če-me-ři-ce, če-pi-ce, uč-me se! čáp, čas, ča-sy, čas-ně, lí-pa pu-čí, če-lo, lý-čí, lou-čím se; řeč, ně-čí, čin-ný, či-ny, co či-ní? ruč-ni-ce, ob-ruč, ná-ruč, ob-o-čí, co bu-čí? u-čeň, uč-ňo-vé, ná-ruč-ni-ce.

§. 34. Cvičení dvacáté třetí.

(z - z).

Učitel může vyprávěti povídku o nehodných chlapcích, kteří udělali na ulici klouzačku. V noci napadl sníh, klouzačky nebylo ráno viděti, a tu jistá stařičká paní na ni šlápla, noha jí sklouzla, a ona upadla na znak tak nešťastně, že si zlomila *vaz* — zůstala ležeti na místě mrtva. Po předcházejícím napomenutí, aby se školáci na ulicích neklouzali, opakuje se slovo *vaz*. Na to je učitel napiše, aby žáčkové udali, ze kterých písmen jest složeno. Prvé dvě písmena pojmenují, třetí však jest jim neznámo. Učitel tudíž vysloví slovo *vaz* tak, aby žáčkové rozeznali v něm na konci hlásku *z*, kteroužto hlásku opakují i zvěděna to, že třetí písmeno ve slově *vaz* jest znaménko pro hlásku *z*. Následuje psaní písmena *z* a slova *vaz*. Po psaní vyhledávají žáčkové hlásku *z* ve slovích.

Následující cvičení záleží ve psaní a rozebrání slov *mez* a *zem*; dítky poznají tiskací *z* a skládají slabiky:

Konečně následuje čtení s výkladem článku v čítance.
za, *ze*, *ze-mě*, *na me-zí*, *sa-ze*, *ze-lí*, *sá-zí*, *sa-zeč*,
ci-zí, *za-ča-ze-ný*, *zá-ře*, *zá-ří*, *maz*, *ze-zu-li-ce*,

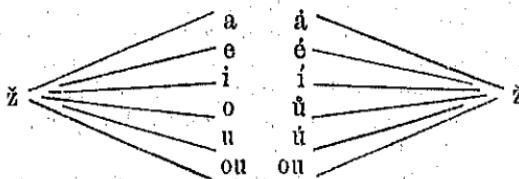
vůz, ou-voz, vo-zy, věz! nou-ze, nuz-ný, zi-ma,
ze-le-ný, ze-le-ni-na, pe-ní-ze, pe-něz, ci-zí pán,
ci-zí pa-ní, ci-zí-na.

§. 35. Cvičení dvacáté čtvrté.

(ž - Ž).

Může se vyprávěti povídka o hoškovi, který vzal ze šuplete nůž, aby maminka nevěděla. Běhal s ním po pokoji, upadl a upichl se do ruky, na štěstí ne nebezpečně; proto ale přece plakal. Když jej uslyšela maminka plakati, pospíšila do pokoje. Jak na hoška pohledla a uviděla nůž na podlaze, poznala hned, co se stalo. I domluvila proto hoškovi, aby podruhé nehrál nožem nebjinými špičatými a ostrými věcmi, by se jimi nebezpečnější neporanil. — Podobně matce napomene školáčky též učitel, načež napiše se na tabuli slovo *nůž* k rozbrávání. Žáčkové poznají hlásku a písmeno ž; piší poznané písmeno o sobě i ve slově *nůž* a vyhledávají konečně hlásku ž ve slovích.

V hodině další piší a rozbrávají slova *lež* a *šel*; poznají tiškací ž a skládají slahiky.

V hodině třetí následuje čtení s výkladem článku v čítance.

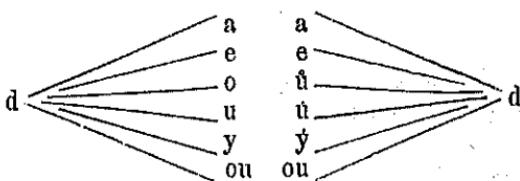
že, až, ží! u-ží! ží-ža-ly, žá-ci, že-le-zo, vě-že,
ží-la, co le-ží? za-ží! no-že, nůž, ží-ně, le-že-ní,
sou-že-ní, žá-ba, mu-ži, muž, rů-že, ro-žeň, ve
vě-ži, co se vá-ží? touž, važ! maž! maz, co se
vá-že? co se ma-že?

§. 36. Cvičení dvacáté páté.

(d - d).

Učitel poví žáčkům něco o domě. Po opakování slova *dům* slovo to napiše. Žáčkové shledají nazýráním, že jest složeno ze tří písmen, z nichž poslední dvě znají. Aby poznali též prvé písmeno, vysloví učitel slovo *dům* opětne a protáhne při vyslovení hlásku *d*. Žáčkové hlásku tu opakují jednotlivě a ve sboru; zvědí pak, že první písmeno ve slově *dům* jest znaménko pro hlásku *d*, piš na to písmeno *d* o sobě i ve slově *dům*. Konečně vyhledávají nověpoznanou hlásku na začátku, ve středu a na konci slov.

Další cvičení jest, že školáčkové piš a rozbírají slova *med* a *den*; poznají tiskací *d*, a skládají slabiky:

V poslední hodině čte se článek v čítance a vyloží se významy žáčkům neznámých slov.

důl, úd, ú-dy, žá-dá, zá-da, vo-da, dou-fá, ru-da, du-dy, ra-da, do vo-dy, ža-lu-dy, dou-bí, bou-dy, za-ve-du, sou-sed, du-še, su-dy, sou-dy, ze za-du, zač žá-dáš? pod vo-dou, ža-lo-ba, dou-fá-me, den.

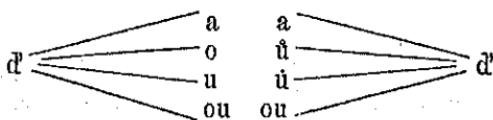
§. 37. Cvičení dvacáté šesté.

(d' - d').

Učitel vypráví o lodi. Slovo *lod'* napiše; žáci je rozeberou ve písmena; poznají hlásku a písmeno *d'*; poznané písmeno piš o sobě i ve slově *lod'*, a konečně vyhledávají hlásku *d'* na počátku, ve středu a na konci slov.*)

*) Že se zachová tentýž chod jako dosud při všech písmenech, tuším, zvláště podotýkat netřeba. Zde pak jest chod ten toliko naznačen a nikoliv proveden.

V hodině druhé piší a rozebírají žáčkové slova *měď* a *sud*! — poznají tiskací d' a skládají slabiky:

Konečně předsevezme se čtení článku v čítance s výkladem.
sed! *ved!* *hod!* *sud!* *měď,* *lod,* *ne-vad* *se!* *ne-sed*! *laď!*
laď-me! *hod-me!* *ved-me!* *sud-me!* *ced!* *ced-me!* *cíd!*
cíd-me! *na-laď!* *buď-me* *pil-ní!* *do-buď!* *do-bu-du,* *na-buď!*
na-bu-du, *rad!* *po-buď!* *po-bu-du,* *ne-bu-du,* *říd!*

Před čtením odstavce druhého předchází psaní a opakování slabiky *dě* potud, až ji žáčkové dobře rozehnávají od slabiky *de*.

děd, *dě-do-vé,* *dě-lo,* *dě-la,* *lod,* *lo-dě,* *měď,* *mě-dě-ný,*
ve vo-dě, *roz-děl!* *roz-dě-lím,* *dě-lím,* *dě-lo-vi-na,* *na-dě-*
le-ní, *ne-dě-le,* *pon-dě-lí,* *od-dě-le-ní,* *od-dě-lím,* *ú-děl!*

§. 38. Cvičení dvacáté sedmé.

(*dy, - dý), (dí - dí).*

Čtení předchází psaní slabik *dy*, *dý - di*, *dí*; kterýmžto psaním se dítky slabiky ty čistí naučí. Při psaní nechť slabiky vyslovují pošeptmo a na povel učitele buď jednotlivě aneb ve sboru nahlas.

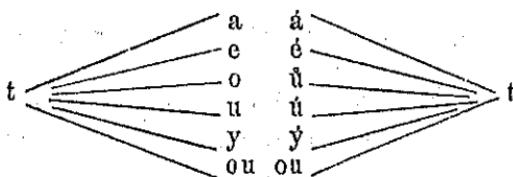
dím, dým, ú-dy, u-dí, sa-dy, za-sa-dí, su-dy, su-dí sou-dí,
sou-dy, dě-di-ny, dě-dic, vi-dím, dí-lo, ro-di-na, za-sadí,
díl, na lo-di, na-la-dím, u-di-ce, di-viz-na, ra-dy, rá-di,
rad! *o-sa-dy, o-sa-dí se, vi-dí-me, sou-dí-me, roz-díl,*
ú-řa-dy, u-vi-dí-me.

§. 39. Cvičení dvacáté osmé.

(t - t).

Učitel může vyprávěti o křepeleci, i poví, že hlas (zpěv) její zní, jakoby volala „pět peněz!“ Větu tu dítky opakují; udají kolik jest v ní slov a které jest prvé slovo. Slovo *pět* učitel napiše a vysloví po napsání sám tak, aby blásku *t* na konci slova žáčkové rozeznali. Na to dítky poznanou hlásku opakují jednotlivě i ve sboru: když se jim poví, že poslední písmeno ve slově *pět* jest znaménko pro poznanou hlásku, piší toto písmeno o sobě i ve spojení s prvýma dvěma písmenami ve slově *pět*. Cvičení se ukončí vyhledáváním hlásky *t* na počátku, ve středu a na konci slov.

V hodině druhé piši slova *dut* a *ten* i rozebírají je; poznají tiskací písmeno *t*, a skládají slabiky:

Ve třetí hodině následuje čtení s výkladem.

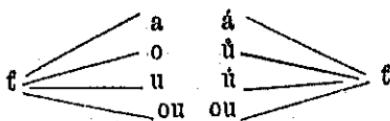
ty, ta, to, tu, té, té-to, tou-to, te-ta, va-ta, od-tuď, do-tuď, tu-dy, pa-ta, pá-tá, pa-ty, pá-tý, py-tel, de-vět, de-set, ži-to, ži-vot, to-pol, za-top! o-tec, o-ctet, my-to, me-te, ú-te-rý, so-bo-ta, tam-to.

§. 40. Cvičení dvacáté deváté.

(f - f).

Učitel nechť vypráví o zemčatech jak se sázejí, jak vzrostou a jak se ze země dobývají. Z rozprávy vyjmě slovo *naf*, které na tabuli napiše, aby žáčkové udali, kolik jest ve slově tom písmen i vyslovily hlásky *n* a *a* o sobě. By poznali též třetí písmeno, vysloví učitel slovo *naf* tak, že hlásku *f* na konci při vyslovení dle možnosti protáhne. Žáčkové hlásku *f* opakují, a po opakování jí zvědí, že poslední písmenko ve slově *naf* jest znaménko pro hlásku *f*. Cvičení ukončí se vyhledáváním hlásky *f* ve slovách.

Dále piší školáčkové slova *lef* a *mef!* rozvírají je; poznají tiskací *t*, a skládají slabiky:

Konečně čtou článek v čítance:

*naf, lat, síf, fal, u-tal, ta-tá rá-na, u-fa-tá vě-tev, lef! met!
za-mef! mef-me! ne-nuf! ne-mef? co fo-pá? fo-pan, fo-pa,
co lí-tá? na-syf se! pot, pot se!*

Před čtením odstavce druhého piší žáčkové slabiku *tě*.

*na-tě, sí-tě, la-tě, dí-tě, tě-lo, u tě-la, ve ži-tě,
na tě-le, o-tě-že, u-tě-še-ní, po-tě-še-ní, vo-sa le-tě-la tu-dý.*

§. 41. Cvičení třicáté.

(*ty, ty - ti, tí*).

Čtení článku předchází psaní slabik: *ty, ty - ti, tí*.

*nýt, nít, ný-ty, ni-ti, sy-tý, si-tí, by-ty, bi-tí, my-tý, my-tí,
mý-ti-na, sí-ti-ny, síf, sí-tě, tý-den, mo-týl, tí-že, u-ti-še-ní,
co se bor-tí? bo-ty, du-tý, du-ti-na, po-tím se, u-tiš se! tí,
na-tě, na na tí, ty, dě-ti, dě-dí, dí-tě, mo-týl le-tí.*

d) Hrdebnice.

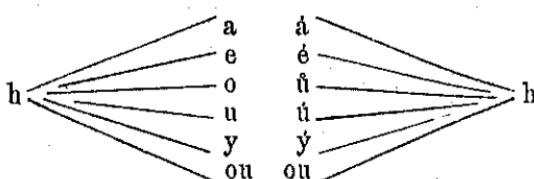
§. 42. Cvičení třicáté prvé.

(*h - h*).

Učitel vypráví o hadu; slovo had se napíše a rozebeče; žáčkové poznají a opakují hlásku *h*; zvědí, že prvé písmenko

v napsaném slově *had* jest znaménko pro poznanou hlásku; piší písmenko *h* o sobě i ve spojení s písmenkami ve slově *had*; konečně vyhledávají nově poznanou hlásku ve slovích.

V hodině další piší a rozebírájí dítky slova *roh* a *hill*; seznají tiskací *h*, a skládají slabiky:

V hodině třetí následuje čtení článku v čítance s výkladem.

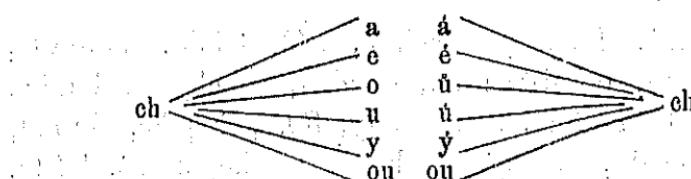
had, há-dě, há-da-ta, ha-di, hu-ňa-tá ha-le-na, hou-ně, hut,
hu-tě, hud-ba, tu-ha, tou-ha, ho-dy, ho-dí, ho-dím, hoď!
ho-lu-bí, ho-ra, pa-roh, har-fa, tí-ha, hor-na-ti-na, ro-ha-tý,
pa-ro-ha-tí.

§. 43. Cvičení třicáté druhé.

(ch - ch).

Učitel nechť vypráví jak věci chutnají, i upozorní žáčky, že zvíme, jsou-li věci sladké, slané, kyselé, hořké a peprné, když se jich dotkneme jazykem aneb patrem v ústech. Jazykem a patrem v ústech tedy věci ochutnáváme — máme *chut*. Když žáčkové jmenovali věci, které chutnají slaně, sladce, kysele, hořce a peprně, opakují slovo *chut*. Po opakování učitel slovo to napiše; druhé a poslední písmenko žáčkové ve slově *chut* sami poznají; aby poznali též prvé písmenko, seznámí je učitel s hláskou *ch*, a po opakování této hlásky poví, že prvé písmenko ve slově *chut* jest znaménko pro hlásku *ch*. Dále následuje psání písmenka *ch* a slova *chut*. Cvičení ukončí se vyhledávaním hlásky *ch* ve slovích.

Cvičení další záleží ve psaní a rozboru slov *chod* a *dech*; v poznání tiskacího *ch*, a ve skládání slabik:

V poslední hodině předsevezme se čtení článku v čítance s výkladem.

ach! e-cho, su-cho, hoch, chod-ba, chy-tím, chu-dí li-dé,
cho-cho-louš, cho-chol, mech, měch, pa-cho-le, chů-va,
mou-cha, chod! chod-me, cho-dí-me, chu-dý, ti-cho! ti-chý,
chu-tě! vých, u-cho, u-cha, ho-ry, na ho-rách, lu-hy, na
lu-zích, li-chy, lí-hy, mou-cha.

§. 44. Cvičení třicáté třetí.

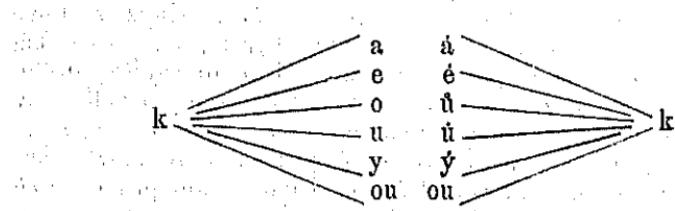
(k - k).

Učitel poví dítkám hádanku:

Ve vodě se brodím,
rád nazpátek chodím,
nůžkama se bráním,
běda, koho raním! —
Viš-li, jak se jmenuji?

Dítky zajisté uhodnou, že to *rak*; o němž jim učitel může něco pověděti. Po ukončené rozpravě napiše se slovo *rak* na tabuli; žáčkové je rozebeřou; pojmenují první dvě písmeny; seznají a opakují hlásku *k*; zvědí, že poslední písmeno ve slově *rak* jest znaménko pro blásku *k*; piší poznáne písmeno *k* a slovo *rak*. Cvičení ukončí se vyhledáváním hlásky *k* ve slovích:

V hodině následující předsevezme se psaní a rozbor slov *suk* a *kus*; žáčkové poznají tiskací *k*, a skládají slabiky:

Ve třetí hodině přikročí se ku čtení článku v čítance. Čtení doplní se výkladem:

hák, kach-na, kach-ny, kach-ní, kád, ká-dě, ka-did-lo,
ko-tě, ko-ta-ta, co ti-ká? fík, ku-chař, ku-chy-ně, lou-ka,
rok, ru-ka, ka-ra-fi-át, ka-ra-fi-a-ty, fí-ky, kap-ka, du-kát,
du-ká-ty, kou-le, lou-kot, lou-ko-tě, hor-ko, dý-ká, ký-ta,
ko-le-da, ká-ně, ká-ňa-ta, ko-ně, u ko-ní.

§. 45. Cvičení třicáté čtvrté.

(g - g).

Učitel může vyprávěti dítkám o granátu, z něhož nosí dívky na krku a na rukou korálky, i bývají jim též ozdobeny náprsní jehlice, knoflíky ku košilím a náušnice. Má-li podobnou ozdobu po ruce, nechť ji dítkám ukáže. Po rozmluvě vysloví slovo granát tak, aby dítka *g* rozeznaly od ostatních hlásek. Poznanou hlásku *g* opakují jednotlivě a konečně ve sboru. Na to napiše učitel znaménko pro hlásku *g*, a dítka je piší po něm. Cvičení ukončí se vyhledáváním poznané hlásky ve slovích: goulé, tygr, Egypt, ságo, gazela.

V hodině další piší dítky slabiky *ga*, *ge*, *gy*, *go*, *gu*, a poznají tiskací *g*.

V hodině třetí čtou článek v čítance:

sá-go, gu-mi-gu-ta, ga-ze-la, gym-ná-si-um, a-ga-ty, sá-go se dá-vá do po-lév-ky, ga-ze-la po-do-bá se ko-ze, ga-le-sy.

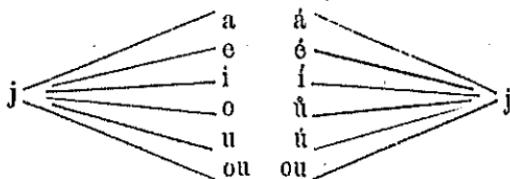
e) Podnebničce.

§. 46. Cvičení třicáté páté.

(j - j).

Po předcházející rozpravě o ráji napíše učitel na tabuli slovo *ráj*; první dvě písmena žáčkové poznají a vysloví hlásky *r* a *á*; dále přivede je učitel k poznání hlásky *j* a písmene *j*. Poznané písmeno *j* dítka piší, jakož i slovo *ráj*. Po psaní vyhledávají hlásku *j* ve slovích.

V hodině druhé piší a rozebírají dítky slova *hůl*, *hůj* a *háj*; poznají tiskací *j*, a skládají pak slabiky:

Konečně následuje čtení článku v čítance s nutným výkladem.
lo-dě, ga-le-je, kýj, ja-gu-ar, ja-ký? ja-zyk, je-len, je-le-ni-na, jir-cha, jir-chář, do za-je-tí, je-žek, rej-sek, jíz-da, jez-dím, vej-ce, jí-va, jez! lůj, hajný, haj-ní, ja-ho-dý, je-dí.

§. 47. Cvičení třicáté šesté.

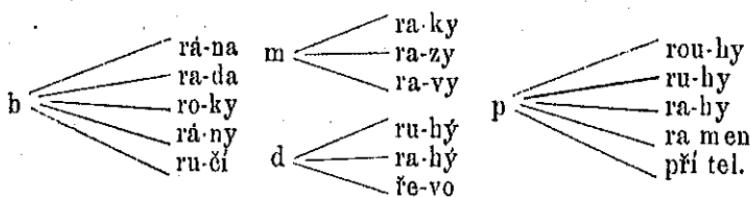
(Polohláska *r*).

Před čtením článků v čítance, ve kterých přicházejí slabiky s polohláskou *r*, probej se cvičení ve skládání souhlásek s touto polohláskou, která se buď napiší písmem tiskacím na tabuli aneb nechť je má učitel napsána na závesné lepence.

I.

II.

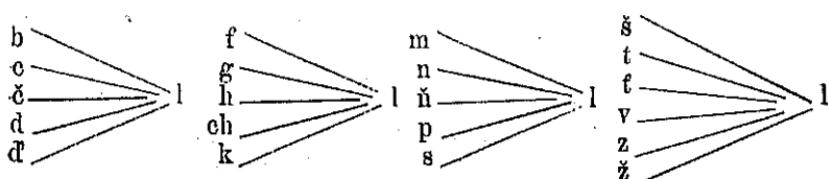

§. 48. Cvičení třicáté sedmé.

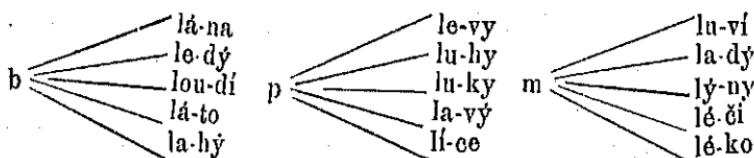
(Polohláska *l*).

Rovněž předsevezmou se tuto uvedená cvičení před čtením článků v čítance, v nichž jsou slabiky s polohláskou *l*.

I.

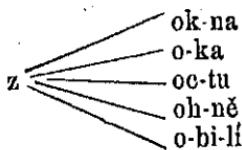
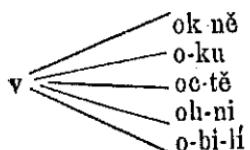
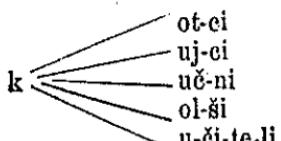
II.

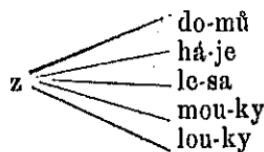
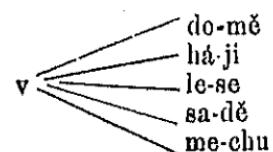
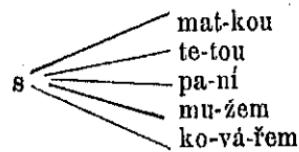
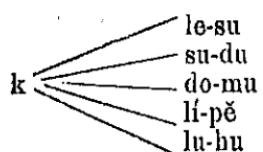
§. 49. Cvičení třicáté osmé.
(Předložky *k*, *s*, *v*, *z*).

Před čtením článků v čítance, v nichž přicházejí tyto předložky, čtětež žáčkové tato cvičení:

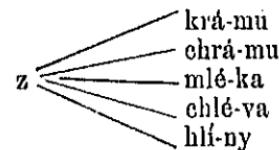
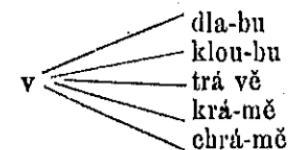
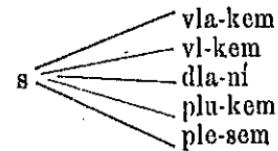
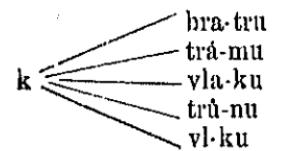
I.

II.

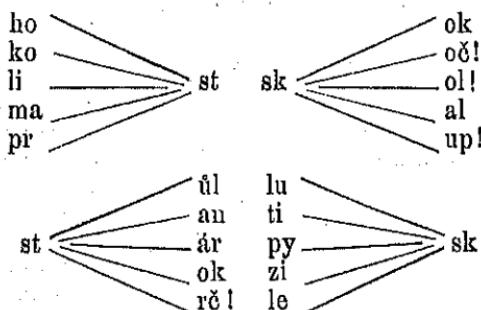
III.

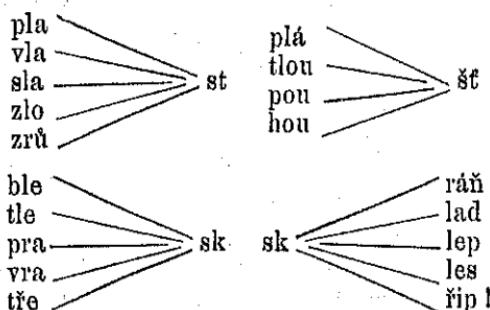
§. 50. Cvičení třicáté deváté.

(Čtení slabik mnohopismenných).

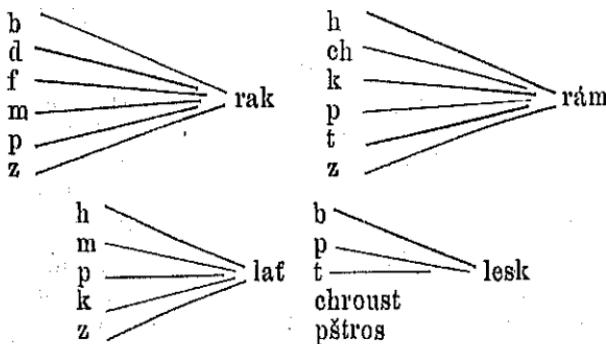
I.

II.

III.

Cvičení ve psaní.

Když dítky dle uvedených ve spisku tomto navedení naučí se čísti, tu teprvě přikročí se ku psaní perem. Při psaní pak tom nechť učitel nekvápi; neboť se mu naskytá vhodná příležitost k naučení čtení i těch dítěk, kterých snad až doposud pro nedostatek schopnosti, nedbalou návštěvu školy aneb delší chorobu nebylo mu lze naučiti dosti hbitě čísti. Z povíděněho jeví se nutnost, aby psaní ve písankách doplňovalo jaksi před tím probraná cvičení ve čtení. Právě pak proto uznal jsem za prospěšno přičiniti k cvičením ve čtení postup cvičení ve psaní bez všeckého navedení, kteréž ovšem do rámce spisku tohoto nenáleží.*)

Cvičení prvé.

i i i i
i i i i
u u u u
ü ü ü ü
ö ö ö ö
iu iu

Dítky piší každé z uvedených tuto písmen na celý řádek a vyšlovují je při psaní pošeptmo. Na řádek poslední čili šestý piše se střídavě *i* a *u*. Rovněž pokračuje se při dalších cvičeních. Pokaždé nechť počínají psát nový řádek dítky současně.

Cvičení druhé.

1. hodina.

i i
u ü ü
ö ö
l l
t i
s u

2. hodina.

t l
ti li
tu lu
di du
tu ti
salul

*) Aby se žáčkově před prvním cvičením cvičili ve psaní vlasových a stinových čar, jakož i čar hájkovité a vlnitě prohnutých, jest ovšem nejen žádoueno ale i nutno. Jak by si učitol při cvičeních těch měl počítati, lze se dočísti ve „Malém písání“ od Jana Svobody.

Poznámka. Slovem *fufu!* poví učitel, že se přivolávají slepice, když je volá hospodyně k sypání. Po ukončeném psaní vyvolá učitel špatné čtenáře k tabuli, aby přečtli ve cvičení uvedená slova. Že pak jest radno slov dle možnosti k účelu tomu přičiniti, jest ovšem samo sebou zřejmo. Poznámka pak tato má platnosť pro všecka další cvičení.

Cvičení třetí.

1. hodina.

<i>tu ti</i>
<i>n n</i>
<i>n̄ n̄</i>
<i>ni</i>
<i>nii</i>
<i>n̄i</i>

2. hodina.

<i>n. n̄</i>
<i>ni nu</i>
<i>inu</i>
<i>nit</i>
<i>niti</i>
<i>nuti</i>

Cvičení čtvrté.

1. hodina.

<i>n̄ n̄</i>
<i>m m</i>
<i>mi</i>
<i>mu</i>
<i>um</i>
<i>tím</i>

2. hodina.

<i>umi</i>
<i>umím</i>
<i>nul!</i>
<i>nuti</i>
<i>nubím</i>
<i>motí</i>

Cvičení páté.

1. hodina.

m
u
ví
víñ!
víñ
uví!

2. hodina.

vinu
uvíñ!
uvít
víñ niti!
vinu niti,
uvinu,

Cvičení šesté.

1. hodina.

n ř
víň
míř
míř!
míř'
mířím

2. hodina.

rblť
víň'
víř!
míř'
rum
burň

Cvičení sedmé.

1. hodina.

c č
čč'
ucč'
cín
nic
níč'

2. hodina.

ucč'
ucčím
vucc'
víč
cit
cíčím

Cvičení osmé.

1. hodina.

a a
 ca?
 oc?
 uc?
 or?
 moc

2. hodina.

on
 toc?
 var
 mor
 noc
 noční

Cvičení deváté.

1. hodina.

a á
 na
 má
 nat
 ana
 nac?

2. hodina.

rána
 var
 varí
 vor
 čára
 rací

Cvičení desáté.

1. hodina.

d d
 dar
 rád
 dan?
 coud?
 rad?

2. hodina.

ruda
 rada
 voda
 ráda
 vidím
 volím

Cvičení jedenácté.

1. hodina.

e e ē
 med
 meř
 den
 reva
 sed!

2. hodina.

vedme!
 vadme!
 denně
 denní
 něma'
 nemá'

Cvičení dvanácté.

1. hodina.

o ō
 se
 ří!
 uří!
 sesří!
 sōs

2. hodina.

časné'
 dušē
 našē
 sousē
 sousíme
 tiše!

Cvičení třinácté.

1. hodina.

ž ž
 ží!
 uží!
 souží se
 nesuží se!
 xastí

2. hodina.

žila
 žádá
 aed
 vůž
 važme!
 vexme!

Cvičení čtrnácté.

1. hodina.

b
les
sůl
zeli
lexí
soux

2. hodina.

léta
lod
lodě
želma
žila
železo

Cvičení patnácté.

1. hodina.

b
bob
beb
bol
aub
bos

2. hodina.

žába
bolest
bělice
šnek
boule
barva

Cvičení šestnácté.

1. hodinu.

h
hil
uh
hrb
hrab
roh

2. hodina.

dúha
hrad
hora
houba
holub
obloha

Cvičení sedmnácté.

1. hodina.

ch
hoch
hrach
mech
měch
chrt

2. hodina.

ucha
chocholous
moucha
chodba
chmel
chléb

Cvičení osmnácté.

1. hodina.

h
hrk
brk
vlk
hák
hachna

2. hodina.

koukol
boukol
kolar
oblah
hachel
vlhka

Cvičení devatenácté.

1. hodina.

p
pupa
puch
pluh
pumpa
kupa

2. hodina.

kopí
kupka
kafka
paroh
pětka
papír

Cvičení dvacáté.

1. hodina.

j	.	.	.
lýj	.	.	.
řed	.	.	.
nápoj	.	.	.
vejce	.	.	.
zelen	.	.	.

2. hodina.

voják	.	.	.
chvoj	.	.	.
pokoj	.	.	.
jehlice	.	.	.
příjnice	.	.	.
jahoda	.	.	.

Cvičení dvacáté prvé.

1. hodina.

y y	.	.	.
jany	.	.	.
ryži	.	.	.
ryžha	.	.	.
šarvý	.	.	.
příčka	.	.	.

2. hodina.

bydlo	.	.	.
pobyt	.	.	.
lyko	.	.	.
kytky	.	.	.
kuchyně	.	.	.
chyba	.	.	.

Cvičení dvacáté druhé.

1. hodina.

g	.	.	.
sága	.	.	.
agát	.	.	.
gdoule	.	.	.
tygr	.	.	.
granát	.	.	.

2. hodina.

tygrí	tygří	.	.
granáty	.	.	.
gazela	.	.	.
gazely	gazely	.	.
agáty	.	.	.
gumy-guta	.	.	.

Cvičení dvacáté třetí.

1. hodina.

f	.
vář	.
sík	.
ráfy	.
fíky	.
fara	.

2. hodina.

fúra	.
fary	.
fúry	.
fáriň	.
harfa	.
harfy	.

Po ukončení posledního cvičení píší dítky poznaná písmenka v abecedním pořádku; načež přikročí se ihned k psaní písmen velkých. Jednotlivá cvičení probírají se při velkých písmenech tímž spůsobem jako při psaní malých písmen bylo tuto naznačeno. Za cvičení pak k psaní hodí se zvláště jména díttek. Takto náslytá se učiteli vhodná příležitost ukázat dítkám, jak by se měly bez chyby podpisovati. Když se probejou veškerá cvičení v po- stupu, opakuje se psaní velkých písmen v pořádku abecedním; načež přikročí se teprve k psaní jednoduchých vět. Cvičení ve psaní velkých písmen probírejte se v následujícím postupu:

V V_{1.} U U_{2.} Y Y_{3.} Ž Ž_{4.} A A_{5.} M M_{6.} N N_{7.}
 Č Č_{8.} Čč Čč_{9.} Č Č_{10.} Č Č_{11.} Č Č_{12.} Č Č_{13.}
 L L_{14.} T T_{15.} F F_{16.} P P_{17.} R R_{18.}
 B B_{19.} I I_{20.} H H_{21.} K K_{22.} D D_{23.}^{*)}

^{*)} Mnohý ze čtených pp. kollegův, který nejmenší dítky učí, mohl by namítnati, že dle osnovy vymáruje se pro psaní ve první třídě pětstřídní školy pouze hodina týdně, a že tudíž nelze navržené zde cvičení při nejlepší vůli a při nejhorlivější snaze učiteli probírat. K námitek té odpovídám, že ve první třídě nelze ani psání od čtemen odlučovat; jelikož pak čtemen ještě podstatným, ano, takřka jediným úkolem učení českému jazyku, pro kterýž se o hodin týdně vymáruje, tím poskytuje se učitel i dítkám dosti času k provedení navržených tuto cvičení. Ostatně podotýkám z nabyté zkušenosti, že dítky již po prvních cvičeních nabudu v psaní perem takové hbitosti, že napíší s rádce do písánky za vše hodiny. Aby pak více psaly, noní nutno ani prospěšno.

Snůška vhodných vět ku cvičením ve psaní.

Abel byl pastýřem ovcí.^{)}*

A jest první písmě v abecedě.

Almužna nikoho neochrudí.

Absolon se zbouril proti otci.

Andělé jsou pouze duchové.

Andělé pyšní byli zavřeni do pekla.

Bohatí nechť podporují chudé.

Baž po tom, co šlechtí duši.

Bázlivý děší se šustu listů.

Boj se více hřichu než zlých lidí.

Boha oklamati nelze.

Bližním naším jest i nepřítel.

Cizího statku si nepřivlastňuj!

Co se třpytí, nebývá vždy zlatem.

Co nás nepálí, nemáme hasiti.

Čas k dílu, čas k jídlu.

Čistota sluší tělu i duši.

Čas přináší radosti i žalosti.

Den a noc stále se střídají.

Dobré bydlo mívá rohy.

Dobré dílo chvály uchledá.

Duše naše jest nesmrtná.

Dýblové jsou zlá duchové.

Dasy ctili pohunští Čechové.

Eva s Adamem žili v ráji.

Eva byla první naše matka.

Ezau prodal bratru prvorozzenství.

Echo nazýváme ozvěnou.

Eliáš byl vzat zaživa do nebe.

Eli netrestal svých synův.

Fialy kvetou na jaře.

Faraon utonul s vojskem v moři.

Fagot slove hudobní nástroj.

Fara stává při kostelu.

Fiala tříbarevná slove maceška.

Filip a Jakub slouli dva apoštоловé.

^{*)} Jedna ze šesti tuto uvedených vět píšo se vždy na řádek a to šestkrát, tak že popíše dítko stránku ve pisance. Šest vět uvedeno ve sbírce proto, aby si mohl učitel dle libosti větu ku cvičení vybrati. Před psaním promluví vždy učitel o smyslu, který se větou vyjadřuje; pak-li význam věty dítkám odjinud povědom, tu dotazuje se jich učitel, čímž známou jim vše ve paměti obnoví a trvale upovní.

*Jež do polosyta, pi do polopita!
Jelena parohy netří.
Jak si kdo ustele, tak si lehne.
Jaká práce, taková mzda.
Jedovatý had má duté zuby.
Jak do lesa voldáš, tak ozývá se z lesa.*

*Gdoulová jablka jsou chutná.
Granát jest drahý kámen.
Gazela podobá se koze.
Ganges slove řeka v cizí zemi.
Gumy-guta jest žlutá barva.
Gyps jménuje se česky sádra.*

*Hlad jest nejlepší kuchař.
Hlavou zdě proraziti nelze.
Hada za řadry nehřej!
Holubice bývá vždy čistotná.
Hrady stávaly na vysokých skalách.
Hlavou rodiny jest otec.*

*Chlouba nikomu neprospívá
Chudoba nikoho nezneuctí.
Chraň se hřichu jako zvíjej!
Chraňte, milujte, nechlapajte!
Chléb pálí dobytý chutná vždy.
Chmelem koření se pivo.*

*I chudý i bohatý jsou synové Boží.
Ivan žil léta v pustém lese.
Isák měl býti Bohu obětován.*

*Kdo jinému jámu kopá, sím do ní padá.
Kdo stojí o cizí, přichází o své.
Komu se nelení, tomu se zelení.
Kdo různice seje, svář klidivá.
Koho Bůh miluje, křížkem ho navštěvuje.
Krokem dále dojdeš než-li skokem.*

*Lakota do nebe nevede.
Lenost jest matka nepravosti.
Lápná ruka štíti se práce.
Labut podobá se husi.
Láp mláčeti než nerozumně mluviti.
Louka bývá kvítím poseta.*

*Mladi ležáci, starí žebráci.
Mnoho hluku, málo vlny.
Mnoho myslí, ale málo mluv.
Moudrý mnoho nemluví.
Myslivec prvé míří, než-li střelí.
Měř dvakráté, než-li řečeš!*

*Nouze naučila Dalibora housti.
Nehradě se plotem ale přítelém.
Nechodě na skřivany s bubnem.
Nesudě, nechceš-li být souzen!
Neklouzej se na tenkém ledě!
Nepí, pak-li jsi uhřátý!*

*Oko, do srdce okno.
Okolo vánoc jsou nejdélší noci.
Obili mláti se v zimě.
Ovčí vlna jest jemná.
Osení jarní slove jař.
Osení podzimní slove ozim.*

*Pravdu mluv a nikdy nelži!
Práce kvapná bývá málo platná.
Pýcha předchází pád.
Po peří pozdnáváme ptáka.
Po řeči lze poznati člověka.
~~První ranači cnučí ještě pustoušku.~~*

*Radosti by nebylo bez žalosti.
Růže není nikdy bez trnů.
Rada moudrých lepší zlata.
Řešetem vody nenabečeš.
Řeči pouze k dobrému užívcej!
Řeky vylévají se do moře!*

*Sním kdo věří, stíny lapá.
Syn moudrý jest chloubou otce.
Soudíš-li jiné, soudí jiní tebe.
Šediny mějme r uotivosti.
Šat i chudobný bud čistotný.
Šest věcí činí půl tuctu.*

*Tulipán lahodí oku ale nevoni.
Tichá voda podemíslá břehy.
Tělo naše jest smrtelné.
Trnitá jest cesta života.
Topan čili krocan hudruje.
Tuky, tuk! ovakají hodinky.*

*Učení mrzí lenivého.
Uč se od včelky plnosti.
Úhoř vylézá ze řeky.
Upocen nestav se do chládku!
York jest město v Americe.
Yzop jmenuje se rostlina.*

*Zvyk jest druhá přirozenost.
Závist hubí lidské zdraví.
Zlý člověk má nepokojné svědomí.
Železo se kuje, dokud horké.
Žáby žijí na suchu i ve vodě.
Žití člověka podobno jest pouti.*

O B S A H.

Historie abecedy a slabikáře.

	Str.
§. 1. Původ abecedy	3
§. 2. Abeceda slovanská	4
§. 3. Seznam vydaných abeced a slabikářů	5
XIV. století	5
XV. století	5
XVI. století	5
XVII. století	6
XVIII. století	6
XIX. století	7

Methody:

§. 4. Učení čtení slabikováním	8
§. 5. Metoda Pestalozziho	9
§. 6. Metoda Stephani-ho	10
§. 7. Metoda Jacototova	10
§. 8. Metoda Voglova	11
§. 9. Učení čtení psaním	12
§. 10. Přípomenutí	12
§. 11. Předprava	14

Navedení k učení čtení psaním,

Samohlásky:

§. 12. Cvičení prvé (i - i)	19
§. 13. Cvičení druhé (u - u)	20
§. 14. Cvičení třetí (e - e)	20
§. 15. Cvičení čtvrté (o - o)	21
§. 16. Cvičení páté (a - a)	22
§. 17. Cvičení šesté (y - y) a samohlásky dlouhé	22

Dvouhláška:

§. 18. Cvičení sedmé (ou - ou)	23
--	----

Souhlásky:

a) Jazyčné.

§. 19. Cvičení osmé (l - l)	23
§. 20. Cvičení deváté (r - r)	25
§. 21. Cvičení desáté (ř - ř)	26
§. 22. Cvičení jedenácté (n - n)	27
§. 23. Cvičení dvanácté (ň - ſ)	28
§. 24. Cvičení třinácté (ny, ny - ni - ni)	28

b) Retnice.

§. 25. Cvičení čtrnácté (m - m)	29
§. 26. Cvičení patnácté (p - p)	30
§. 27. Cvičení šestnácté (b - b)	31
§. 28. Cvičení sedmnácté (v - v)	32
§. 29. Cvičení osmnácté (f - f)	33

<i>c) Zubnice.</i>	
§. 30. Cvičení devatenácté (<i>s - s</i>)	33
§. 31. Cvičení dvacáté (<i>š - š</i>)	34
§. 32. Cvičení dvacáté prvé (<i>o - o</i>)	35
§. 33. Cvičení dvacáté druhé (<i>č - č</i>)	36
§. 34. Cvičení dvacáté třetí (<i>z - z</i>)	37
§. 35. Cvičení dvacáté čtvrté (<i>ž - ž</i>)	38
§. 36. Cvičení dvacáté páté (<i>d - d</i>)	39
§. 37. Cvičení dvacáté šesté (<i>d' - d'</i>)	39
§. 38. Cvičení dvacáté sedmě (<i>dy - dy</i> , <i>dy - di</i> , <i>di</i>)	40
§. 39. Cvičení dvacáté osmé (<i>t - t</i>)	41
§. 40. Cvičení dvacáté deváté (<i>t - t</i>)	41
§. 41. Cvičení třicáté (<i>ty</i> , <i>tý - ti</i> , <i>ti</i>)	42
<i>d) Hrdelnice.</i>	
§. 42. Cvičení třicáté prvé (<i>h - h</i>)	42
§. 43. Cvičení třicáté druhé (<i>ch - ch</i>)	43
§. 44. Cvičení třicáté třetí (<i>k - k</i>)	44
§. 45. Cvičení třicáté čtvrté (<i>g - g</i>)	45
<i>e) Podlebnice.</i>	
§. 46. Cvičení třicáté páté (<i>j - j</i>)	45
§. 47. Cvičení třicáté šesté. Polohláska <i>r</i>	46
§. 48. Cvičení třicáté sedmě. Polohláska <i>l</i>	46
§. 49. Cvičení třicáté osmé. Předložky: <i>k</i> , <i>s</i> , <i>v</i> , <i>z</i>	47
§. 50. Cvičení třicáté deváté. Slabiky mnohopisemenné	48
<i>Cvičení ve psaní.</i>	
Cvičení prvé a druhé	49
Cvičení třetí a čtvrté	50
Cvičení páté, šesté a sedmě	51
Cvičení osmě, deváté a desáté	52
Cvičení jedenácté, dvanácté a třinácté	53
Cvičení čtrnácté, patnácté a šestnácté	54
Cvičení sedmnácté, osmnácté a devatenácté	55
Cvičení dvacáté, dvacáté prvé a dvacáté druhé	56
Cvičení dvacáté třetí a větší písmena	57
Snůška vhodných vět ku cvičením ve psaní	58

A Z B U K Y.

Dle prof. M. Hattaly sestavil Jan Hrdý.

<i>Azbuka cyrillská</i> :	А, Б, В, Г, Д, Е,
„ <i>glagolská</i> :	Ѡ, Ѥ, Ѡ, Ѣ, Ѡ, Ѧ,
„ <i>ruská</i> :	Аа, Бб, Вв, Гг, Дд, Ее,
<i>Jména písmen</i> :	<i>azb, buky, vědě, glagolb, dobro, jest estv,</i>

Ж, С, З, И, І, —, К, А, М,
Ѡ, Ѡ, Ѡ, Ѡ, Ѡ, Ѡ, Ѡ, Ѡ, Ѡ,
ѠѠ, —, ѠѠ, Ии, Іі, —, Кк, Аа, Мм,
<i>živětě, zělo, zemlja, iže, i, děrrb, kako, ljudije, myslite.</i>

Н, О, П, Р, С, Т, ОУ, Ф, Х, Ѡ,
Ѡ, Ѻ, Ѡ, Ѡ, Ѡ, Ѡ, Ѡ, Ѡ, Ѡ,
ѠѠ, ѠѠ, ѠѠ, ѠѠ, ѠѠ, ѠѠ, ѠѠ, ѠѠ, ѠѠ,
<i>našb, onb, pokoj, rbc, slovo, tvrdo, ukb, frtb, cherb, otb,</i>

Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ,
Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ, Ѱ,
ѰѰ, ѰѰ, ѰѰ, ѰѰ, ѰѰ, ѰѰ, ѰѰ, ѰѰ, ѰѰ,
<i>ci, črivo, ša, šta, jerb, jery, jerb, jatb, jusb, ja, e,</i>

Ӑ, Ж, Ӑ, Ж, Ӑ, Ӫ, Ӗ,
Ӗ, ӪӖ, ӪӖ, ӪӖ, ӪӖ, ӪӖ, ӪӖ,
—, —, —, —, —, Ӫ Ӫ, ѶѶ,
<i>qsb, asb, jesb, jaqb, psi, thita, ižica.</i>

Nakladatel Fr. A. Urbánek, knihkupec
pro pedagogickou literaturu a učebné pomůcky
V PRAZE.